

SAJTÓSZABADSÁG

ÍRTA

VARGHA FERENCZ

KIR. KORONAÜGYÉSZI HELYETTES.

Különnyomat a Jogtudományi Közlöny 1906. évfolyamából.

BUDAPEST

1906.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

I.

Midőn Belgium törvényhozó testületében a sajtószabadságról szóló törvényjavaslatot tárgyalták, egy szónok így szólt: «Hogy a sajtónak a szabadságszerető Belgiumban szabadnak kell lenni, az természetes és szükségszerű s aki ezt bizonyítani akarná, épp oly fölösleges, sőt nevetséges munkát végezne, mint az a görög improvisator, aki athéni polgártársai előtt Herkules erejét s Heléna szépségét bizonyígtatta s magasztalta.»

Nem vállalkozom én sem a sajtószabadság megvédelmezésére, sem magasztalására., mert az védelemre s támogatásra nem szorul, sőt a sajtószabadság .nem csak önmagát nem engedti letiporni, hanem megvédi a többi szabadságjogokat is. «A sajtó – így szól Chateaubriand, – a híres júliusi rendeletek jellemzésénél, melyek X. Károly bukását idézték elő – oly erő, melyet hajdan semmibe sem vettek, máskor félreismerték: ma azonban már a világot mozgatja; lőpor állapotában levő szó; a társadalom villamos ereje az. Képesek vagytok azt elnyomni? Minél jobban akarjátok összeszorítani, annál hatalmasabb lesz a robbanás. Szánjátok el magatokat arra, hogy vele éltek, mint a gőzgéppel, tanuljátok meg annak hasznosságát kiélvezni; .lenyesegetvén kinövéseit, melyek vagy maguktól elsatnyulnak, vagy ti alkalmazkodtok azokhoz az erkölcsökhöz és törvényekhez, melyek a sajtó korszakában uralkodnak az emberiségen».*

Bármennyire át van is hatva mindenki a sajtószabadság óriási jelentőségétől, el kell ismernünk azt is, hogy a sajtó szabadsággal számtalan visszaélés történhetik. Mint minden visszaélést, úgy ezeket is meg kell szüntetni, ha pedig azok

* Belgique judiciaire II, serie I. 1523.

a büntetőjog területére csapnak át, meg kell azokat torolni. A sajtószabadságnak leglelkesebb hívei sem *azonosítják a sajtószabadságot a sajtó útján elkövethető bűncselekmények szabadságával*;^{*} mégis azt tapasztaljuk, hogy gyakran a sajtószabadság veszedelmét hirdetik akkor, midőn tulajdonképpen nincs egyébről szó, mint arról, hogy valamely sajtóközlemény miatt büntető eljárás indíttassék s a nyomtatvány lefoglalassék.

Ugyanezt tapasztaljuk akkor is, ha oly törvény kerül az országgyűlés elé, mely a sajtótörvénynyel kapcsolatos. Nyomban harci riadót fúj a képviselőháznak egyik vagy másik pártja s megindul az ostrom a Potemkin-erőségek ellen, amit a sajtó tartaléksapata kitarotán szokott támogatni.

Mindenki emlékezhetik még arra, midőn a Bánffy-kormány idejében a híressé lett 16. §-t megobstruálta az ellenzék s a válság csak pactum útján volt kikerülhető; élénk emlékeztetminkben áll az a nagy sajtóháború is, mely a közelmúltban lejátszódott annak az ötletéből, hogy az ügyészség bizonyos lapokat lefoglaltatott.

Láttuk a támadást s küzdelmet, de nem láttuk azt, hogy a sajtószabadság *lényege* homloktérbe került volna; homályban maradt tehát az, aminek a tetőpontban kellett volna kulminálni. Sem az egyik, sem a másik tábor nem fontolta meg, hogy anyagi jogi, vagy per jogi szempontból voltaképpen van-e érintve a sajtószabadság s csupán politikai szempontok kerültek homloktérbe és pedig oly politikai szempontok, melyek a valódi sajtószabadság garanciáiról elterelték a figyelmet. Csodálható-e azután, hogy az ilyen küzdelmeket hamis zászló alatt szokták végig küzdeni \

* A szabadság: itt – mondja igen helyesen Baumgarten Izidor kar-társam – valamint másutt nem abból áll, hogy büntetlenül lehessen tör-vényszegést elkövetni, hanem abban, hogy az államhatalom azon ürügy alatt, hogy valaki szabadságával visszaélhetne, szabad cselekvőségében senkit ne gátolhasson. «A sajtójogi felelősség rendszere» 44. lap. Ez a tanulmány ezelőtt 23 évvel jelent meg; ma is teljesen aktuális, s pedig annál inkább, mert amint hírlík, a sajtójog reformja küszöbön áll. En-nek ötletéből felhívom a/, érdeklődők figyelmét e nagybecsű tanulmányra, melynél alaposabban a sajtójogi felelősség rendszerével alig foglalkozott valaki.

Mielőtt a sajtószabadság védelmére kardot rántunk, tisztába kell jönnünk elsősorban a sajtószabadság lényegével, azután vizsgálhatjuk minden egyes esetben azt a kérdést, hogy a sajtószabadság meg van-e támadva vagy nincs.

A sajtószabadság lényege azonos mindennemű szabadsággal s bátran alkalmazhatjuk reá Schopenhauer fogalom-meghatározását a szabadságról, mely alapjában véve *negatív*, «nem mást értünk rajta, mint minden akadályozónak és gátlónak távollétét.»*

A sajtó tehát szabad akkor, ha annak az útján *bárki, bármily* gondolatát minden akadály és kényszer nélkül *közölheti*. Ha ez a jog a társadalom nem minden osztályában élő polgárt illetve meg, vagy ha a jog egyformán megadatnék ugyan minden osztálynak, de kerülő utón álürügyek alatt bizonyos osztály sajtójának szabad mozgása akadályoztatnék: nem volna sajtószabadság. Hasonlóképpen nem volna szabad a sajtó ott sem, ahol bizonyos irányú gondolat kinyomatása s terjesztése volna kényszernek s zaklatásnak kitéve.

Ámbár mindkét esetben csak részleges a korlátozás, a sajtószabadság mégis egészében volna megtámadva, mert ez nemcsak az egyest, de a kollektív egészet, magát a társadalmat is megilleti, minden osztályozás nélkül. Vagyis a sajtószabadság kettős irányú. Egyrészt minden polgár, minden gondolatát kinyomathatja, közölheti és terjesztheti; másrészt mindenki, tehát az egész társadalom tudomást szerezhet arról.

A tudományban szokás megkülönböztetni formális és materiális sajtószabadságot.** *Formális* sajtószabadság ott van, ahol a praeventiv szabályok (censura stb.) hiányoznak. Relatív *anyagi* sajtószabadság az, ha a sajtótörvény sorolja fel azokat a bűncselekményeket, melyek sajtó útján követtetnek el. Végül abszolút materiális sajtószabadság ott van, ahol a sajtó útján elkövetett bűncselekmények egyáltalában nem büntethetők. Így van péld. Venezuelában. Mondanunk sem kell, hogy az ilyen sajtószabadság már nem sajtószabadság; a jogrend eszméjével össze nem egyeztethető; s a sajtót a

* Az akarat szabadságáról. 7.

** Appelius-Schwarze «Das Reichspressgesetz» 5. lap.

nyomtatvány által elkövethető bűncselekmények asylumává teszi. Hazájában is erős megtámadtatásokban részesül ez a rendszer; így legutóbb Francisko *Ochoa* tette azt éles kritika tárgyává.*

Ettől a csodaszámba menő kivételtől eltekintve a *sajtó-bűncselekmények szabadságát* egy jogállamban sem ismerik el; megtorolják azt mindenütt, akár a közönséges, akár a sajtótörvény alapján; s a sajtószabadságot nem azonosítják sehol a jogtalan cselekmények szabadságával. Ámbár fajunknak egyik legjellemzőbb sajátsága a szabadságszeretet; s ámbár a sajtószabadság kérdésében már elkeseredett viták voltak, amidőn a szenvedélyek s indulatok lángja csaknem teljesen felperzselte a józan ész logikáját, mégis soha, még a leg-tulzókabbak sem kívánták azt, hogy a sajtószabadság a sajtó útján való *szabad* bűnözéssel azonosíttassék.

Hogy mi a sajtószabadság, azt világosan meghatározza a sajtótörvény 1. §-a, mely szerint: «*Gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti és terjesztheti.*»*

Lapidaris stylumban van itt a sajtószabadság meghatározva, melynek kiegészítő része a törvény bevezető mondata, mely ekképen szól:

«az előző vizsgálat eltörülttévén *örökre*, s a sajtószabadság visszaállítván, *ennek* biztosítékául *ideiglenesen* rendeltetnek».

Ebben a bevezető pár szóban igen nagy horderejű kijelentés foglaltatik, amit jó lesz fontolóra venni.

Látjuk, hogy a törvény *örökre* eltörli a censurát s *ideiglenesen* is rendelkezik. Ez korántsem ellenmondás, hanem mélységes jelentőségű gondolat rejtőzik ebben.

Apáink tisztában voltak azzal, hogy a fejlődő társadalomnak s állami életnek legfontosabb szerve a sajtószabadság. Tudták jól, hogy a sajtó a gondolatnak s kultúrának leghatalmasabb terjesztője; tisztában voltak azzal is, hogy a szabadságjogoknak, törvényességnek s jogrendnek ez a legfőbb öre, ahol sajtószabadság van, ott a szabadság uralkodik minden téren, ahol a sajtó lánczra van verve, s a censura

* A tanulmány ismertetését lásd Zeitschrift etc. XIV. k. 290. lap.

azt a hatalomnak automaticæ működő bábujává törpítette: zsarnokság honol.

Ahol sajtószabadság van, ott minden bűn, minden visszaélés, a hatalom minden túlkapása a nyilvánosság piacára kerül; ahol pedig a censor keze működik, egy tollvonással örökre eltemet minden ocsmányságot, hatalmi túlkapást és jogtalanságot.

A censurát tehát eltörölték «örökre» elődeink. Ez az örökre szóló rendelkezés azonban nem csupán a censurára vonatkozik, hanem az 1. §-sal is összefüggésben áll, vagyis kiterjed a sajtószabadságra is.

Ez a dolog természetéből következik, mert ha a törvény a censurát örökre eltörli, a sajtószabadságot ideiglenesen nem léptetheti életbe. Mert ahol nincs censura, ott sajtószabadság van.

Az előbbinek örök időkre való eltörlése időtlen időkig életet biztosít a másíknak.

Minden, ami a sajtószabadságon kívül az 1848: XVIII. tcikkben van, «ideiglenes» rendelkezés. Ez volt már őseink akarata; s hozzátehetjük, bölcsen akarták ezt így.

Midőn a modern kodifikáció s közjogi felfogás szerint kissé naiv kijelentéssel *Örökre s ideiglenesen* rendelkeztek: ezzel azt akarták kifejezni, hogy a sajtószabadságnak olyan államban, ahol az emberi jogokat respektálják, örökéletűnek kell lenni. A többi pedig, ami az anyagi és perjogi részét s a nyomdákat stb. illeti, csak ideiglenes természetű.

A sajtószabadság fogalma s lényege nem változhatik; de változhatik a büntetőjog s büntetőeljárás. Ez okból az utóbbi anyag szabályozása is csak ideiglenesen történhetett.

Íme tehát már az 1848: XVIII. tcz.-ből kiviláglik, szabadságszerető őseink lelke szólott hozzánk abból, hogy a hátskőri kérdés továbbá az anyagi büntetőjog, felelősség rendszere, sajtóeljárás, lefoglalás, köteles példány stb. szabályozása nem a sajtószabadság kérdése. Ha a gondolatnak sajtó útján való szabad közlése s terjesztése biztosítva van: az közömbös a sajtószabadság szempontjából, hogy jury vagy szakbírótság ítél-e a sajtó útján elkövetett bűncselekmény tárgyában.

így vagyunk más szabadságjogokkal is. Ki állíthatná azt komolyan, hogy gyülekezési szabadság nincs, ha a gyülekezeten elkövetett bűncselekményt a szakbírótság torolja meg? Vagy ki tagadhatná a sajtószabadságot oly államban, ahol szabad a sajtó, de nincs esküdtbíráskodás?

A sajtószabadság tehát semmi összefüggésben sincs a hatásköri kérdéssel.

A sajtószabadság, mint említém, a sajtótörvény 1. §-ában van classicus formában meghatározva.

E szerint a sajtószabadság megköveteli, hogy mindenki minden gondolatát, kinyomathassa, másokkal közölhesse és terjeszthesse, kivéve, ha az büntetendő cselekményt tartalmaz. Ezt a kivételt az 1831-iki belga alkotmány 17. articulusa világosan ki is emeli «La liberté des cultes, celle de leur exercice public, ainsi que la liberté de manifester ses opinions en toute matière sont garanties, *sauf la répression des délits commis à l'occasion de l'usage de ces libertés.*»)

Ámbár sajtótörvényünk ezt a kivételt nem tartalmazza, abból, hogy a sajtóbűncselekményeket meghatározza, következik, hogy a sajtószabadságban nincs benne a bűnözés szabadsága.

Lényeges ismérve tehát a sajtószabadságnak a gondolat kinyomatásának, közlésének és terjesztésének szabadsága.

A kinyomatás oly technikai fogalom, mely vita tárgya nem lehet. Vitás lehet azonban a közlés és terjesztés fogalma; és pedig annál inkább, mert a sajtószabadság megsértése miatti panaszok nem abból erednek, hogy a kinyomatás szabadságán esett csorba, hanem abból, hogy a közlés és terjesztés szabadsága lett megsértve.

Mielőtt azonban erre reá térnék, a sajtótörvénynek egy atavistikus rendelkezésével kell foglalkoznom, mely ellenkezik a sajtószabadság eszméjével.

II.

Bármily bölcssek voltak is apáink, midőn a sajtótörvény anyagát két csoportba osztották s ezek egyikét »örökrek«, másikat pedig «ideiglenesen» rendezték, mégis hibába estek

akkor, midőn az egyik téren bizonyos osztályok *kiváltságai* ellen háborút indítottak, ugyanakkor a másik területen: a sajtótörvénybe oly szabályt vettek fel, mely privilégium jelle- gével bír. Nem tudta a jobbkezüik, mit csinált a balkezüik. Jobbkezüikben csákánynyal rombolják le az előjogokat s a kiváltságokat; balkezüikkel pedig kiváltságokat s előjogokat adományoznak.

A 30. §. ugyanis azt mondja, hogy oly időszaki lapot, melynek tartalma «politikai tárgyak körül forog», csak az adhat ki, aki tíz- vagy ötezer forint biztosítékot letesz.

Szembeállítva ezt a minden polgárt megillető sajtószabad- sággal, itt az mondatik, hogy a politikai tartalmú gondolatért nagy vámot kell fizetni s ha e vám nélkül születik meg, bár- mily bölcs és hasznos legyen is a gondolat – a felelős sze- mély egy évig terjedhető fogházzal s 500 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik.

Hogy micsoda képtelenségre vezet ez a plutokratikus ízű szabály, nem nehéz kimutatni. Tudjuk, hogy az imént lefolyt küzdelemben mindenki epedve várta a békét; tegyük fel, hogy a kibontakozás par excellence politikai jellegű kér- dését egy szépirodalmi lapban veti fel s pedig oly egész- séges formában, hogy annak alapján tényleg létre is jött volna az alkotmányos rend az országban.

Ennek az embernek szobrot kellett volna állítani, de egy- ben a lap kiadója, azért mert a kibontakozás alapjául szol- gált politikai cikket kiadta, egy évig terjedhető fogházzal lett volna büntetendő.

De nemcsak ebből a szempontból helytelen a sajtótör- vény 30. §-a, hanem helytelen azért is, mert a *közügyekbe avatkozást*, melyhez minden állampolgárnak joga van, a vagyontól teszi függővé. Még némileg lehetne védelmezni a törvényt, ha azt mondaná, hog'ly politikai lapot csak az adhat ki, aki adófizető polgára az államnak; mert így az állam- háztartásban filléréivel ő is részt vesz, tehát joga van a köz- ügyekhez is hozzászólni.

Ez megfelelne egyéb törvényeinknek is, mert a választói jogosultságnál, esküdtképeségnél stb. az adófizetés tényleg jelentőséggel bír.

Ámde a törvény nem ezt, hanem egy tekintélyes összegű biztosíték letételét követeli meg. Azt lehetne felhozni, hogy minden életképes lapkiadóvállalatnak van biztosítékra való pénze, ez tehát nem lehet akadálya a lap alapításának.

Ez igaz, főleg igaz Budapesten, de nem is ez a bökkenő, hanem az, hogy a 30. §. *oly szabályt állít fel s oly gondolatot iktat törvénybe, mely nem illik a XX. század demokratikus irányú világfelfogásának keretébe*, sőt már az 1848-iki év uralkodó eszmevilágába sem illett bele.

Bizonyára távol állott a 48-as évek törvényhozóitól az osztálykiváltságok törvénybeiktatásának gondolata; de az is valószínű, hogy az egy évvel előbb megjelent kommunista manifestum hatása alatt sem állottak. A kauczió behozatalánál demokratikus vagy antidemokratikus jellegű gondolatok nem szerepeltek; elég volt akkor a nemesi előjogok eltörlését keresztül vinni. Hogy ez így van, az kétségtelenül kitűnik a 30. §. 3. pontjából, ahol az mondatik, hogy «sajtóvétségekérti elmarasztalás esetén a pénzbüntetés a biztosítékból vonatik le.»

Azért kell tehát a biztosíték, hogy ha politikai lapban sajtóvétség követetik el, a pénzbüntetés a priori fedezve legyen.

Álljunk meg kissé ennél a pontnál,

A szabadságjogok terén sehol sincs ilyen körültekintő gondosság. Ha ezt mintául akarnánk elfogadni, akkor a személyes szabadság, vallásszabadság, politikai, gyülekezési» egyesülési szabadság, stb. mögé mindenütt egy csomó pénzt kellene elhelyezni, hogy ha e szabadságjogok gyakorlatában valaki bűncselekményt követ el, a pénzbüntetés a priori fedezve legyen.

A sajtótörvény dohos illatú gondosságával nem volt elég következetes, mert miért kell politikai cím alatt megjelenő lapnál a pénzbüntetésről előre gondoskodni s miért nem kell ezt tenni más lapoknál, holott ezekben épp úgy elkövethető rágalmazás, izgatás, stb., mint az előbbieken r

Az is meglehet, hogy ennek az előrelátásnak más célja van, az, hogy a politikai lap kiadóját visszatartsa a bűnbekeséstől s a lap egybeállításánál mindig előtte legyen a Btk.

az ő pénzbüntetéseivel, mely a kaucziót kérlelhetlenül sújtani fogja; de hát miért lép fel a törvény praeventiv szabálylyal a politikai lapoknál s miért mond le arról társadalmi s szépirodalmi tárgyú lapvállalatoknál?! Mert a tapasztalat mutatja, hogy nemcsak bevallott politikai, hanem szépirodalmi lapokban is a büntetőjog területére csusszan olyik szerző tolla, ahol pedig nincs kauczió.

A biztosíték letételét csak akkor lehet a pénzbüntetésről való gondoskodással kapcsolatba hozni, ha a 30. §. 2-ik pontját annak 3-ik pontjával kapcsoljuk össze, ami már törvény-magyarázat, jogászi sintesis és analisis.

Enélkül a logikai művelet nélkül a törvény 30. §-ának 2-ik pontjában foglalt szabály így szól: «politizálni időszaki lapokban csak 5000, illetve 10,000 frt biztosíték letétele esetében szabad».

Hozzuk összefüggésbe ezt a szabályt a sajtószabadságot meghatározó 1. §-sal. Itt az mondatik, hogy: «Gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti és terjesztheti.»

Ebből az «örökre» szóló szabályból egészen világos, hogy mindenki *mindennemű* gondolatát közölheti sajtó útján; amely gondolatban pedig bűncselekmény foglaltatik, azért a felelős személy hajdan a sajtótörvény első fejezete értelmében, most pedig az 1878: V. tcz. rendeletei szerint felelősségre vonatott, illetve vonatik. Egyébként szabad a gondolatnak sajtó útján való közzététele korlátlanul.

Állítsuk már most ezzel az örökre szóló szabályozással szembe a 30. §. 2-ik pontját, nyomban látni fogjuk, hogy a 48 as törvényhozás bölcs volt, midőn szárnyakat adott a sajtó nak, de már elhagyta következetessége akkor, midőn szabad folyást engedett ugyan a gondolatok nagy oceánjának, de a politikai gondolatokat a tőkéhez lánczolta le.

Ebben az van kifejezve, hogy a politikai gondolat már természeténél fogva veszedelmes, mely veszedelem azonban teljesen megszűnik, ha az kauczióval körülbástyázott agyból röppenik ki.

Általában tehát szabály az, hogy politikai gondolat a sajtóban csak' a vagyoni föltétel fenforgása esetében szület-hetik meg; s így midőn az annyira magasztalt sajtótörvény

urbi et orbi hirdeti a sajtószabadságot, ugyanakkor a politikai gondolatok széles mezején, a hátsó ajtón becsempészi a vagyoni censust.

Ez a becsempészés a politizálást csak a kauczióképeség területén engedvén meg, ezzel a szabadság korszakából visszalépett azokba az időkbe, midőn az osztálykiváltságok paraja virágzott.

Ez a szabály tehát az atavismus szülötte.

Miután pedig a politizálás tulajdonképpen nem más mint közérdekű dolgoknak* kritikai tárgyalása, a census nélküli sajtószabadság a szoros értelemben vett tudományos szépirodalmi s művészeti alkotásokra szorítkozik, sőt még itt sincs szabad mozgása, mert ezeknek tárgyalása is gyakran belevág a politikába.

De igazságtalan a vagyoni census a szabadsajtóban, mert *a sajtó egy részét leszorítja a közérdekű ügyek kritikai taglalásától*, holott egy magasabb nívón álló társadalmi és szépirodalmi lap higgadt s emelkedett tárgyalási modorával a

* A Curia 636/605. sz. határozatában foglalkozik a politika meghatározásával: «Ez a felfogás nem felel meg a S. T. 30. §-a értelmének. A törvény biztosítékhoz köti mindama közléseket, melyek «politikai tárgyak körül forognak;» ilyennek tekintendő pedig minden közlés, mely az ország törvényhozási vagy közigazgatási kérdésével gyakorlati szempontból foglalkozik. A közlőnek egyéni célzata az, hogy politikai vagy éppen pártérdeket szolgáljon, avagy hogy a közléshez elmékedést fűzzön, a törvény szempontjából közömbös és a fenti tárgyi ismérveknek megfelelő cikk kiadása magában foglalja a Btk. 75. §-a szerinti szándékot.» A Curia ebben a határozatában a törvényhozási s közigazgatási ügyeket szembeállítja; ez nem helyes, hiszen tudjuk az Országos Törvénytárból, hogy a törvények nagy része a közigazgatásba vág, tehát a közigazgatás a törvényhozáshoz tartozik. A közigazgatással nem a törvényhozás, hanem az igazságszolgáltatás áll szemben. Az állami életben, ami nem igazságszolgáltatás, szűkebb vagy tágabb értelemben közigazgatás. Amit azonban a törvényhozás szabályoz, az mind közérdekű, ha egyébként magánérdekű volna is; mert az állam közérdekű tevékenysége a törvényhozásban csúcsosodik ki. A közérdekű fogalom tehát dogmatice körül nem határozható; vannak közérdekű ügyek természetüknél fogva; de vannak olyanok is, melyek magánjellegűek, de közérdekűekké válnak nyomban, mihelyt azt a törvényhozás körébe ragadja. Epp így vagyunk a közigazgatással is, ennek köre aszerint tágul vagy szűkül, amint fejlődik az állami beavatkozás vagy nyomul előtérbe az individualismus.

napi renden levő politikai kérdéseknek objektív megismerését bizonyára jobban előmozdítaná, mint igen sok kauziós politikai lap, melynek célja nem az altruismustól sugalt ismeretterjesztés, hanem a reklámhajhászat, mely mint a croupier – ki gereblyéjével bőven sepri be a nyereségvágytól felizgatott publikum aranyait, – szintén annál jobban arat, minél messzibbre hangzik a reklám dobja, tehát minél magasabb hullámokat vet a kíváncsiság szenvedélye.

A kauzióknak egyetlen egy esetben volna jogosultsága, akkor t. i., ha ezzel a sajtótól *tárgyilagosságot, okosságot igazságot s altruismust lehetne vásárolni*. Sajnos, ez utópia; s a biztosítékkal megvásárolt politizálási szabadság bizonyos mértékben arra való, hogy a közönségnek ama részét, mely kizárólag a hírlapokból meríti összes szellemi táplálékát, *bármily módon* a kiadó pénztárához láncolja.

Miután pedig az előfizetőket éppen nem a higgadság, tárgyilagosság s az ismeretek terjesztése szerzi meg, hanem az, ami a nagyrészt tanulatlan olvasóközönség fantáziáját s érzelmi világát felizgatja: a sajtó egy része a politizálási szabadságot arra használja fel, hogy az eseményeket kiszínezi, módosítja, felcizcomázza s eltorzítja, a szerint amint könnyebb az olvasó közönség lelkéhez hozzáférköznie; ily módon az után az előfizetők növekedő száma is biztosítva van.

Ez a hírlapirodalomnak s főképp a politikai zszurnalistikának fattyúhajtása. Sajnos, ez a jelenség éppen nem ritka; ami miatt nem is egyedül magát a sajtót, hanem elsősorban a publikumot kell okolni.

Itt nem csupán a magyar, hanem ezt s minden oly faj olvasóközönségét értem, mely elsősorban érzelmi életet él, mint fajunk, s csak abból fejlődik utólag intellektuális élete. Ilyen a francia, spanyol stb. szóval a latin faj; míg megfordítva, az intellektuális lelki folyamat uralkodik az angol-szász fajnál s németeknél.

Az érzelmi életet élő fajoknál elég egy jelszónak piacra dobása, hogy ez az uralkodó érzelmet kiváltsa, mely azután az agyműködésből képes teljesen kiszorítani az értelmi lelki folyamatot, vagy legalább is leszereli azt.

Természetes dolog, hogy az újságírás nem úri passzió, hanem kenyérkereső, nehéz foglalkozás. A hírlapírónak élni kell; hogy pedig élhessen, a hírlapnak kell virágozni. S így részt kell vennie a létért való küzdelem nagy koncertjében; fel kell használnia a törvény által megengedett eszközöket arra, hogy kenyere biztosítva legyen, habár ezeket az eszközöket néha a morál gyanús illatúaknak találja is; és magához kell édesgetnie a publikumot; ezt pedig csak úgy teheti, ha az altruizmust sutba téve, az események feltalálásánál felcizcomázza azokat az ingyencz közönség szája íze szerint.

A kauzió követelésével a törvény megkönnyíti a politizáló lapok létért való küzdelmét; mert bizonyos monopoliomot teremt a politika mezején, mely területen csak azok vehetnek részt a versenyben, akik biztosítékot tettek. Ez a monopólium amily hasznos a kedvezményezett körzetre, épp oly káros a szellemi élet szabad versenyére; mert abból azok a lapok, melyek a védvám kedvezményéből kiszorultak (társadalmi, szépirodalmi lapok) nem vesznek részt.

De más baj is fenyegeti a census ringjében nem levő lapokat, az t. i., hogy a büntető megtorlás lehetősége állandóan Damokles kardként lebeg a fejük felett.

Tudjuk jól, hogy a politika fogalma a legrugalmasabb fogalmak közül való, Ha akarja a bíróság, a szaklapok kiadóit sorra becsukathatja meg nem engedett politizálás miatt, mert hiszen a szaklapok főfoglalkozása a fennálló jogi és társadalmi rend kritizálása. Vájjon mi lehet tipikusabb politika, mint a törvényhozás hatáskörébe utalt ügyek kritikai tárgyalása? Ezt teszik a politikai napilapok, *de ezt teszik a szaklapok is*; az igaz, hogy ezek rendszerint nem üznek pártpolitikát, de a politika fogalmát nem is lehet a pártpolitika *Prokrustes* ágyába szorítani.*

Bizonyos azonban, hogy minden politikai kérdés nyomban pártpolitikává lesz, mihelyt azt a parlament valamelyik pártjának programja szempontjából világítjuk meg.

No és mi történjék akkor, ha az egész országgyűlést

* A Curia is kimondotta ezt fenti határozatában.

egyetlen törvényhozási cél hozta létre s tartja össze? akkor bárhol nyúljon is ehhez a kérdéshez a legridegebb tudományos kritika: politikát tartalmaz és pedig a legszorosabb értelemben vett pártpolitikát.

Ilyen esetben a 30. §. minden tudományos kritikát leszerel.

Kapóra jön nekem a mostani országgyűlés. Mindenki tudja, hogy a kormánynak épp úgy, mint a képviselőháznak a rend csinálástól eltekintve *egyetlen* programja van: az általános szavazati jog.

Tehát, ha az ügyészségek s bíróságok a 30. §-t következetesen akarnák alkalmazni, minden tudományos szaklap kiadóját a fogházba, kellene küldeni, mihelyt erről a kérdésről cikkezni merészelné; vagyis a 30. §. *következetesen* alkalmazva, az általános szavazati jog nagyfontosságú kérdésében a tudományos vitát *is* teljesen leszerelné.

Csak hogy nem alkalmazzák következetesen s éppen ez a bökkenő; a gyakorlat bizonyos lapokat szó nélkül átereszt a vámon, habár kauczió nélkül a politika jegyében születtek, abban élnek s virulnak; mások pedig a léghör m ön fontabb manőverrel sem tudják a vámszedő figyelmét kijátszani, melyet itt az éberszemű ügyész helyettesít; kérlelhetlenül elcsípi az árut s ha egyszer vámköteles árunak minősítette, ezt a keresztvizet nem veszi le róla egyik bíróság sem. A politika rugalmas fogalma ekkép, midőn «színtelen» lapokról van szó, összehúzódik, ha pedig gyanús lap kerül az igazságszolgáltatás vámszedőjének kezeügyébe, kinyújtja csápjait mint valami polip s a politika felduzzasztott területén ilyenkor csakugyan kisüti, hogy a cikk «politikai tárgyak körül forog». A 30. §. második pontját tehát, mint atavistikust, elavultat, helytelen s igazságtalant, hatályon kívül kell helyezni.

III.

Fentebb (I. alatt) reámutattam, hogy a sajtótörvények a nyomtatványban elkövetett bűncselekményeket büntetendőknek jelentik ki, s így természet szerűleg, ahol a kriminalitás kezdődik, ott végződik a sajtószabadság.

Aki tehát valamely adott esetben azt akarja megvizsgálni, hogy a sajtószabadság a bűnvádi eljárással vagy valamely perjogi cselekménnyel meg lett-e sértve vagy sem, elsősorban azt kell eldöntenie, hogy büntetendő cselekményt tartalmaz-e a nyomtatvány vagy sem.

Ez okból rendeli a BP. 567. §-a, hogy csak «büntettet, vagy vétséget» tartalmazó nyomtatvány foglalható le.

Miután – mint alább látni fogjuk – a köteles példány beküldése a lefoglalás időpontjára semmi befolyással sincsen, azt kell megállapítani, hogy a kinyomtatott gondolat mily időpontban válik büntetendő cselekménnyé.

Amily időpontban az büntetendő, abban az időpontban jogos és törvényes is a lefoglalás.

A BP. 1. §-a a sajtóbűncselekményekre is kihatólag rendeli, hogy bírói eljárás csak büntett, vétség vagy kihágás miatt rendelhető el. Ugyanez az érteim a nyomtatványok lefoglalásáról szóló 567. §-nak is. Hogy mi a büntett stb., azt megmondja a Btk. különös része, az általános része pedig választ ad arra a kérdésre, hogy az egyes bűncselekmények büntetendősége hol kezdődik.

Tudjuk, hogy a Btk. rendszere szerint az előkészületi cselekmény általában nem büntetendő. Magában véve az előkészület csak a Btk. 133. §-ának esetében büntetetik; a szövetséggel kapcsolatosan előfordul az több helyütt, de sem a 133. §. esetében, sem a szövetséggel kapcsolatos esetekben minket az előkészület nem érdekel, mert nem volt még reá eset, hogy büntethető előkészületi cselekmény követett volna el sajtó útján; alig is képzelhető annak lehetősége.

Más szempont alá esik már a kísérlet. Igaz ugyan, hogy a leggyakoribb sajtóvétségeknek *kísérlete* (rágalmazás, becsületsértés, izgatás, vallás elleni vétség) nem büntethető (65. §. 2. bek.), miután azonban büntettek is elkövethetők sajtó útján,* vizsgálni kell azt az anyagjogi kérdést, hogy a sajtó-bűncselekmények kísérlete büntethető-e vagy sem?

A kísérlet büntethetőségének kérdésénél abból kell kiin-

* Pl. a Btk. 134. §-ában meghatározott felhívás felségsértés elkövetésére.

dúlni, mint más bűncselekményeknél, hogy t. i. a véghezvitel megkezdett-e vagy sem. Ha a bűncselekmény tényálladási elemeinek valamelyikét a tettes már megvalósította, vagy azt a fizikai világban érzékelhetőleg megkezdte, kísérlet forog fenn. Mindig a szóban forgó bűncselekmény technikai szerkezete fog tehát választ adni arra a kérdésre, hogy valamely bűncselekmény *véghezvitele* kezdetett-e már meg, vagy az csupán előkészületi cselekmény.

A szoros értelemben vett sajtó-bűncselekmény és más közönséges bűncselekmény közt e pontnál lényeges különbség van. Ez utóbbiaknál ugyanis a szándékolt bűncselekmény minden egyes esetben más és más fizikai formában jelenik meg a külvilágban; sajtóbűncselekményeknél azonban a Btk. háromféle megjelenési alakulatot, vagyis három elkövetési cselekményt ismer, egyik a terjesztés, másik a közzététel, harmadik a közszemlére kiállítás. A bűnös gondolat a nyilvánosság mezét, mely nélkül nincs sajtóbűncselekmény, mindig e három forma valamelyikében ölti magára. E körön belül kell tehát keresni a véghezviteli cselekményeket s azoknak megkezdését. Ami ezen a ponton innen van, az előkészületi cselekmény, s mint ilyen, kriminalitást nem foglal magában.

A véghezviteli cselekmény körül felmerülhető vitáknak vágta elejét a partikuláris német sajtójog némelyike, midőn világosan kijelenti, hogy a kriminalitás a nyomtatvány közzétételével kezdődik: így a porosz sajtótörvény 32. §-a szerint:

«Die Strafbarkeit wegen eines durch die Presse begangenen Verbrechens oder Vergehens beginnt mit der Veröffentlichung des Pressezeugnisses.»

Hasonlóképp a bajor sajtótörvény 1. §-a:

«Die strafrechtliche Verantwortlichkeit für den Inhalt einer Schrift tritt ein, sobald dieselbe veröffentlicht, ausgestellt, ausgegeben oder sonst in Umlauf gesetzt ist.»

A sajtójogi írók közt nincs is véleménykülönbség abban a kérdésben, hogy a véghezviteli cselekmény a terjesztés, közzététel s közszemlére kiállításban testesül meg. Elágaznak azonban a vélemények a bevégezés kérdésében. Így *Löning*, *Klöppel*, *Keller* szerint a közzététellel stb. teljesen ki van merítve a sajtóbűncselekmény s azontúl a bevégezéshez már

semmi sem járulhat, míg *Appelius*, aki a sajtóbűncselekmények körét ezekkel szemben jelentékenyen kitágítja, a bevezetés szempontjából három csoportba osztja azokat.*

Elsőbe azok tartoznak, melyeknél a gondolat közzétételével be van fejezve a bűncselekmény (pl. Btk. 171. §.), s ahhoz semmi hatás vagy semmi eredmény nem kívántatik.

Második csoportba sorolja azokat, melyeknél szükséges, hogy a közzétett bűnös gondolatról más valaki is tudomást szerezzen. (Btk. 259. §. Kbtk, 41. §.)

Harmadik csoportba tartoznak végül azok a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekmények, melyekhez nemcsak az kívántatik, hogy arról mások tudomást szerezzenek, hanem az is, hogy azokra a nyomtatott gondolat valamely pszichikai hatást gyakoroljon (pl. Btk. 379. §., midőn a ravasz fondorlatot sajtó útján követik el, vagy a zsarolás).

E nézet szerint a második és harmadik esetben a terjesztés mindaddig kísérlet volna, míg a nyomtatott tartalomról harmadik személy nem tud semmit. Ez a felfogás is azonban abban megegyez az előbb említett nézettel, hogy az *elkövetési cselekmény: a terjesztés stb., tehát ami a terjesztést megelőzi* (pl. a kinyomatás) *előkészületi cselekmény*.

Ezeket szem előtt tartva, a sajtó-bűncselekménynek akkor volna kísérlete, ha a terjesztés kísérlete képzelhető volna. Ez azonban ki van zárva, mert a terjesztés megkezdése már maga terjesztés. Jól mondja *Liszt*: «Már az első helyen s az első időrészen, midőn a terjesztési cselekmény kezdetét vette, a terjesztés megtörtént; tehát mihelyt a cselekmény a terjesztéssel kezdetét vette, az be is fejeztetett.»**

Ugyanezt tanítja *Schuremans* is nagyszabású kommentárában:

«A sajtó-bűncselekménynek lényeges ismérve nem csupán a gondolat, hanem a kinyomatott és közzétett gondolat; miből következik, hogy amíg a közzététel meg nem történt, büntethető kísérletről nem szólhatunk; mihelyt pedig közzé-

* Das Reichs-Pressgesetz Schwartze-féle komm, harmadik kiadás, 146. lap.

** Reichspressrecht 145.

tették a nyomtatványt, a bűncselekmény be is fejeztetett.»* Összefoglalva már most az elmondottakat, megállapíthatjuk, hogy nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményeknél a közzététel stb. az elkövetési cselekmény, ami azt megelőzi: nem büntethető előkészület. Miután pedig bűnvádi eljárás csak kriminalitás miatt indítható, addig, míg a közzététel kezdetét nem vette, sem eljárás nem indítható, sem lefoglalás nem rendelhető el.

Ama további kérdés taglalása, hogy helyes-e *Appelius-Schwarzenak* a kísérletről szóló fejtegetése, nem tartozik értekezésem keretébe, mert az ő nézetük is megegyezik azzal, amit kifejtettem, hogy t. i. a *kriminalitás a közzététellel kezdődik, tehát ezen innen nincsen helye a lefoglalásnak*. Az, hogy ők a közzétételen kívül bizonyos esetekben még mást is kívánnak a bevezetéshez: anyagjogi kérdés s a lefoglalással, mint a sajtószabadságot *törvényesen* korlátozó intézkedéssel nincs összefüggésben.

Hangsúlyozom, hogy a lefoglalás korlátozza a íjtszabadságot, de kiemelem azt is, hogy e korlátozás a törvény értelmében történik, a letartóztatás és vizsgálati fogság hasonlóképpen korlátozza az egyéni szabadságot, de ez is a törvény értelmében történik; ha a letartóztatás törvény ellen van: a közhivatalnok a 193. §. alapján bűnhődik; aminthogy a törvényellenes lefoglalásnak is megtaláljuk a szankcioját a Btk. 475. §-ában.

Midőn tehát a sajtószabadság megsértéséért panaszkozunk, azt kell higgadt megfontolás tárgyává tenni, hogy a lefoglalás az *anyagj* s *perjogi* törvény ellen történt-e? Ez utóbbiban meghatározott föltételekkel alább V. alatt foglalkozom,

Lássuk tehát itt elsősorban az anyagjogi föltételeket. Kiemeltem, hogy a kriminalitás a nyomtatvány terjesztésével stb. kezdődik, amely időpont teljesen összeesik a bűnüldözés törvényes kezdőpontjával.

Miben áll a *terjesztés, közszemlére kiállítás* (171. §.) s *közzé-*

* Code de la Presse II. 193. Ugyanígy *Barbier*: C'est la publication qui fait le délit. Comm. I. 204. lap.

Tétel? (259. §.)* Hazánkban e fogalmak sem a judikatúrában, sem az irodalomban nem lettek kellőleg megvilágítva, pedig e fogalmak mikénti értelmezésétől függ a bűncselekmény büntetethetősége s a lefoglalás törvényessége. Mindössze két föl- említésre méltó esetet találtam; egyikben vádolt a fajtalan- ságot tartalmazó képes ábrázolatot a kirakatban helyezte el (Bts. 44 k. 43. lap), itt megállapított a «terjesztés», a másik- ban a Curia az 1848: XVIII. tcz. 2. §-át veszi irányadóul a «terjesztés» fogalmának meghatározásánál.

Az elkövetésnek leggyakoribb formája a terjesztés; telje- sen átértézték ezt az *osztrákok s németek*, amit bizonyít az, hogy mindkét törvény meghatározza a terjesztés fogalmát.

Az osztrák sajtótörvény 6. §-a szerint:

«Ezen törvény értelmében terjesztésnek tekintetik vala- mely nyomtatvány árulása, eladása vagy szétosztása, valamint kiragasztása, kifüggesztése vagy annak nyilvános helyen, olvasó-egyesületben, kölcsönkönyvtárban stb. történt kitétele».

A német sajtótörvény 3. §-a szerint:

«Ezen törvény értelmében a nyomtatvány terjesztésének tekintendő annak kiragasztása, kifüggesztése vagy oly helyre való kitétele is, ahol a közönség arról tudomást szerezhet.»

Lényege mindkét törvénynek, hogy a nyomtatvány a nyilvánosságnak átadassák.

Hogy mikor történt meg a nyomtatványnak nyilvánossá tétele, erre egy pár esetet idézek az *osztrák* semmitűszék s a *német* birodalmi törvényszék gyakorlatából:

A terjesztést az előbbi megállapította: midőn még csak maga a szerző vett egy példányt a munkájából; midőn a nyomtatvány a község nyilvános könyvtárába helyeztetett; midőn egy olajfestmény megrendelés céljából több egyénnek egymásután fel lett mutatva; midőn egy irodalmi munkát eladásra készen tartottak, habár még abból senki sem vásá- rolt is. (Manz Pressgesetz 6. §.)

A *német* birodalmi törvényszék szerint megállapítandó a terjesztés, midőn a nyomtatvány azok köréből kikerül, akik

* A 171. §. és a vele kapcsolatos §§. közszemlére kiállítást, a 259. §. pedig nyilvános kiállítást említ; e két fogalom azonban teljesen synonym.

azt előállították (nyomdász stb.) s egy nagyobb, habár szám s egyén szerint meghatározott közönség számára hozzáférhetővé tétetik. (Entscheidungen 16. k. 245. lap.)

Midőn a nyomtatványnak egy példánya adatik át valakinek, ha ez azzal a tudattal történik, hogy ezen az utón a nyomtatvány többeknek jut a kezére. (Rechtsprechung 3. k. 570. lap).

Ugyanily kijelentés olvasható a Rechtsprechung 8. k. 786. lapján, ahol még kiemeltetik, hogy a másokkal való közlés tudata elég, de a célzat nem kívántatik meg.

Végül, ami minket különösen érdekel, a Reichsgericht számos határozatában kijelentette, *hogy a nyomtatvány postáraadásával a terjesztés megtörtént**

Tanulságos lesz a francia joggyakorlaton is rövid szemlét tartani.**

Itt azt találjuk, hogy valamely nyomtatványnak több személylyel való bizalmas közlését a semmitőszék nem veszi terjesztésnek; ha azonban a bizalmas közlés csak ürügy s emellett a nyilvánosságra hozatal szándéka kitűnik, a terjesztés fenforog. Hasonlóképp megállapított a terjesztés, midőn egy kereskedő klienseihez körlevelet küldött; midőn a vádlott egy részvénytársaság tagjaihoz küldött litografizott levelet; midőn kinyomatott beszéd zárt levélben küldetett el a község előkelő egyéniségeihez.

Chassan szerint, ha nyomtatványról van szó, egyetlen példány elküldése is megállapítja a terjesztést, mert a nyomtatvány bizonyítja a nyilvánosságra hozatal szándékát. Ezt a nézetet a párisi semmitőszék is elfogadta egyik határozatában; *Barbier* általában helyesli ezt, de túlzásnak tartaná, ha minden esetben alkalmaztatnék; főképp akkor, ha bizonyítva volna, hogy a nyomtatvány egy vagy több személylyel közöltetett ugyan, de csak igen csekély számú nyomtatvány készült s azok az egyének, kikkel az közöltetett, a szerző bizalmas barátai.***

* V. ö. az Appellus által i. m. -ban 11. oldalon közölt eseteket.

** Az idézett határozatok *Barbier* i. m. I. k. 225. 1. 225. 1. találhatók.

*** *Barbier*: Code de la Presse expliqué I. 226., hasonlóképp *Grattier* és *Fabreguettes*.

Fentebb a jegyzet rovatban említettem, hogy a «közszemlére kiállítás» (171. §.) s a «nyilvános kiállítás» (248. és 259 §.) synonym fogalmak.

Ugy az egyik, mint a másik fogalomhoz szükséges, hogy a nyomtatvány egy nagyobb, számszerint meg nem határozható közönség részére tétessék hozzáférhetővé. Rendszerint a hely nyilvánossága is megkívántatik hozzá, ez azonban egymagában nem elegendő, kell, hogy a hely ne csak névleg, *rendeltetésszerűig*, hanem *tényleg* is nyilvános, vagyis olyan legyen, hogy az abban elhelyezett nyomtatványt vagy képes ábrázolatot sokan megláthassák. Ha a hely nem nyilvános, a közszemlére kitétel csak akkor állapítható meg, ha a kiállítás alkalmával azon a helyen sokan megfordultak.

A külföldi judikatúrában láttuk, hogy a terjesztést és közzétételt akkor is megállapították, midőn a nyomtatvány csak egy embernek adatott át. Hasonlóképpen a közszemlére kiállítást is meg kell állapítani, habár a képes ábrázolatot, vagy nyomtatványt csak egy ember látta. Természetesen mindkét megállapítás csak akkor helyes, ha bizonyítva van, hogy *másoknál is akarták a nyomtatványt terjeszteni mások is megláthatták a képet stb; mert a sajtóbűncselekménynek a nyilvánosság az éltető eleme.* Ha a nyilvánosságra hozatal megtörtént vagy megkezdődött azzal, hogy egy emberrel már közöltetett a nyomtatvány vagy a postára adatott kézbesítés végett, a sajtóbűncselekmény befejezéshez jutott, mert a lehetősége és veszélye fenforog annak, hogy a nyomtatvány sok embernek tudomására jut.

Láttuk, hogy a sajtóbűncselekményeknél a kriminalitás a terjesztéssel, közszemlére kitételrel stb. kezdődik; ami e ponton innen van, az büntetőjogilag közömbös; következőképp a nyomtatvány előbb nem is foglalható le. Tehát a gondolat *kinyomatásának szabadsága korlátlan*; a terjesztés stb. szabadságát azonban korlátozza a törvény értelmében teljesített lefoglalás.

Fölvethető itt az a kérdés, hogy ha bizonyos, hogy bűncselekményt tartalmazó nyomtatvány készül, nem lehet-e azt megelőzés czímén lefoglalni s a nyomtatás befejezését és a terjesztést megakadályozni?

Erre »nem«-mel kell válaszolnunk, mert az ügyészségek s bíróságok és általában az igazságszolgáltatás a megtorlásra vannak hivatva s csak akkor léphetnek fel, ha a bűncselekményt elkövették vagy megkísérlették.

A megelőzés a policzia feladata, mely a megelőzést saját belátása s tapintata szerint teljesíti s nincs a BP. garanciai-szabályaihoz kötve.

A rendőrség azonban megelőzés címén a *közönséges bűncselekményekre van utalva, de nincs jogában a sajtó nagy területére kirándulást tenni*; tehát, ha pl. bizonyos sajtóbűncselekménynek (így teszem azt az izgatásnak) nem büntethető a kísérlete és a bíróság a lefoglalást ez okból nem rendelheti el, a rendőrség nem akadályozhatja meg a kinyomatást s a terjesztést megelőző egyéb technikai cselekményeket, mert a * BP. 567. §-a a sajtóval szemben a lefoglalást éppen a sajtószabadság érdekében a bíróság hatáskörébe utalta.

IV.

Miután láttuk, hogy a sajtó útján közzételt bűnös gondolat a terjesztéssel válik kriminalitássá, áttérek a lefoglalásra. Mielőtt azonban a lefoglalás föltételeit vizsgálom, röviden foglalkozom a kötelesempéldánnyal s a lefoglalás kérdésével, de lege ferenda.

A kötelesempéldány, amint semmi összefüggésben nincs a büntethetőséggel, épp úgy nincs összefüggésben a büntető-eljárással s az annak folyamán teljesíthető perjogi cselekménnyel, s azok jogszerűségével.

A kötelesempéldány a sajtójogi felelősségnek természetes következménye; ahol a sajtóbűncselekmények megtorlását az állam a jogrend érdekében szükségesnek tartja, ott nem mondhat le azokról az eszközökről sem, melyek a megtorlást lehetővé teszik. Ezek közt első helyen áll a sajtó ellenőrzése.

Midőn Németországban a sajtótörvényt megalkották, élénk vita volt a kötelesempéldány intézménye körül. Az igazságügyi bizottság az első tárgyalás alkalmával annak eltörlése mellett szavazott, abból indulván ki, hogy ha a sajtót ellen-

őrzés végett a kötelesspéldány beszolgáltatására lehet szorítani, következetesség szempontjából ki kellene azt más iparágakra is terjeszteni, mert ha a nyomdász ipari termékével jelentkezik, miért ne legyen erre kötelezve a bádogos, a mechanikus, asztalos, stb. Hogy milyen lenne az iparszabadság ilyen kényszer mellett, azt könnyű elképzelni.

A másodszeri tárgyalás alkalmával azonban már bekerült a javaslatba a kötelesspéldány intézménye; mert a sajtó különleges jellege ezt az intézményt szükségessé teszi. E kényszerrendszabály ellenértékéül utaltak arra, hogy a sajtójogi el-
 évülést jóval rövidebb időben állapították meg.

Így jött létre a sajtótörvény 9. §-a, mely szerint a kötelesspéldányt, mielőtt a szétküldés megkezdődik (sobald die Aus-
 theilung oder Versendung beginnt) nyomban be kell küldeni a rendőri hatósághoz.

Az osztrák sajtótörvény szintén ezt a rendelkezést tartalmazza az időszaki lapokra, egyéb nyomtatványokra pedig előírja, hogy azokból *24. órával* a szétküldés megkezdése *előtt* beküldendő a kötelesspéldány a rendőri hatósághoz s illetékes ügyészhez. (17. §.)

A francia sajtótörvény 3-ik és 10-ik articulusa hasonlóképp előírja, hogy a kötelesspéldány a közzététel időpontjában (au moment de la publication) küldendő be. Ezt kiegészíti az 1881 november 9-én kelt igazságügyminiszteri rendelet, mely szerint a kötelesspéldány már akkor beküldendő, midőn a nyomtatvány első példánya a nyilvánosságnak átadatik.*

A külföldi törvények értelmében rendelkezik sajtótörvényünk 30. §-ának 4. pontja is; eszerint »*mely időpontban* a lap szétküldöztetik, annak egy példánya a felelős személyaláírásával a helybeli hatóság elnökénél tétetik le». Ezt a rendelkezést kiegészíti az 1898. évi 5720. sz. r. 11. §-a, melynek 3-ik bekezdése bizonyos esetekben a közzéadót bízta meg annak meghatározásával, hogy a kötelesspéldány hol és kinek adandó át.

A fontosabb külföldi törvényeknek a kötelesspéldányok

* Barbier I. -63. lap.

beszolgáltatására vonatkozó rendelkezéseit két okból ismertettem, először azért, hogy meggyőződést szerezhessen mindeki arról, hogy a nálunk érvényes jogszabályok azonosak a külföldi jogszabályokkal; másrészt pedig azért, hogy kimutassam, miképp a kötelespéldány beküldésének időpontja mindenütt összeesik a terjesztés megkezdésével.

Ennek az oka nyilvánvaló. Láttuk (III. alatt), hogy a sajtóbűncselekményeknél a kriminalitás a terjesztés kezdetével esik össze; ami azt megelőzi, közömbös a büntető igazságszolgáltatásra. Tehát az ellenőrzés joga megtorlás szempontjából is csak ott veheti kezdetét, ahol a megtorlás jogi alapja: a bűncselekmény már fenforog. Éppen e szempontból túllő az osztrák törvény a célon, midőn a nem időszaki lapok ellenőrzését, azok terjesztését megelőzőleg már 24 órával előbb megengedi.

Ami már most azt a kérdést illeti, hogy de lege ferenda lemondhatunk-e a kötelespéldányokról, ez szoros összefüggésben áll azzal a további kérdéssel, hogy a nyomtatványok lefoglalása szükséges-e vagy sem.

Köztudomású dolog, hogy a kötelespéldány a bűnüldözés s lefoglalás könnyebbé tételét czélozza. Ennek kizárólag ez a rendeltetése, az a kérdés tehát, hogy az ügyész megkapta-e már a kötelespéldányt vagy nem, semmi befolyással sincs az ő kereshetőségi jogára, mert ez a kriminalitással, vagyis a terjesztés megkezdésével keletkezik. A kötelespéldány olyan, mint az újonczozásra jelentkező katonaköteles: maga megy neki a veszedelemnek. Ezt az önjelentkezést azonban, bármily kedvezőtlen helyzetbe hozza is a sajtót az egyéb kriminalitással párhuzamba helyezve, mellőzni nem lehet; egyszerűen azért, mert a sajtóellenőrzése lehetetlenné válnék.

Ha lemondanánk is a lefoglalásról, vagy azt a marasztaló ítélet utáni időre helyeznénk át, Északamerika példájára, a kötelespéldány bekívánását még ebben az esetben sem lehetne mellőzni. Mindenki tudja, aki a budapesti ügyészség sajtóosztályában egyszer megfordult, hogy százakra megy a kötelespéldányok száma.

Hogy tudná a közzéadó ezt a túlermelést ellenőrizni

kötelepéldányok nélkül? Egyszerűen semmiképpen. A kötelespéldányokról való lemondás tehát egyértelmű volna a sajtóbűncselekmények megtorlásáról való lemondással.

A lefoglalás intézményéről sem mondhatunk le. Korántsem valamely atavisztikus meggyőződés mondatja ezt velem, hiszen a legőszintébb barátja vagyok a demokratikus világfelfogásnak, mert ebben látok egyedül társadalmi igazságot s egyenlőséget. De szükségesnek tartom a sajtótermékek lefoglalását azért, mert amily áldást hozó a sajtószabadság, épp oly kárhozatosak annak kinövései.

A sajtóbűncselekmény abban különbözik más bűncselekményektől, hogy ez utóbbiaknál a társadalom érdeke az egyéni séghez simuló megtorlásban, vagy ártalmatlanná tételben áll; de a fősúly mindig a terhelt egyéniségére nehezedik.

Sajtóbűncselekményeknél ellenben a bűnös gondolatban rejlő jogsérelem, vagy jogveszélyeztetés továbbterjedésének megakadályozása a döntő.

Főképp a mostani elavult, igazságtalan és tökéletlen felelősségi rendszer mellett, midőn az igazságot szolgáltató állam megelégszik a bűnbakkal, egészen alárendelt jelentőségű a vádlott elítéltetése.*

Tudjuk, hogy a sajtó olyan, mint a féktelen tavaszi áradat; pillanat alatt hihetetlen területet elfoglal; s ebben van a veszedelem, ezt kell megakadályozni. Igaz, hogy a sajtóbűncselekmény a terjesztéssel be van végezve; *de a társadalmi kár a továbbterjesztéssel mértani arányokban növekedik*

Ha elfogadnók Északamerika példáját, micsoda elégteltetést találna abban a sárba rántott becsület, ha a marasztaló ítélet alapján hónapok múlva foglalnák le a nyomtatványt?

Vagy mi lenne az izgatásokkal? Hiszen mire a lefoglalás elrendeléséig eljuthatnánk, a társadalmat lángba lehetne borítani.

Tisztában vagyok fajunk szabadságszeretetével; az is igaz, hogy bizonyos szempontból sajtószabadságot lehet abban

* Éles szatírával kritizálja Baumgarten i. m.-ben a sajtójogi felelősség rendszerét; amit pedig ehelyett ajánl, de lege ferenda igen becses javaslat.

is látni, ha csak a marasztaló ítélet alapján teszi a vádló kezét a nyomtatványra; sőt legideálisabb a sajtószabadság *Venezuelában*, ahol a sajtó szent és sérthetetlen. Valódi szuverén! Ne feledjük azonban el, hogy ha a sajtószabadságot ilyen térre visszük, tulajdonképpen nem a sajtót, nem a tisztességes sajtó tiszteletre méltó embereit védjük, hanem azokat, akik a kriminalitás terén mozognak.

Nem az a kérdés, hogy szabadságszeretetünk nagyobb-e, mint egyéb fajoknál, hanem az, hogy jogérzékünk, moralitásunk nagyobb-e, mint más nemzeteknél. Ha bizonyos volna, hogy ebben a kérdésben előljárunk Európában, akkor még Északamerika sajtószabadsága is sajtórabzoltság volna mi nekünk. Venezuelát kellene mintaképpül választanunk.

Úgy látszik azonban énnekem, hogy szabadságszeretetünket széles barázda választja el törvénytiszteletünkétől. *Pedig midőn valami állami kényszerről van szó, mint pl. a lefoglalás is, nem a szabadságszeretet nagysága, hanem a törvénytisztelet mekkorasága a mértékadó.*

Ha a lefoglalás szükséges voltát a szabadságszeretet hőmérője szerint kodifikálnék meg, akkor az érzelmek szavára s nem az értelem kategorikus imperativusára hallgatunk; és pedig itt kizárólag a szabadságszeretet érzelme döntene s egészen eltörpülne emellett az a számos állami és társadalmi érdek, mely a lefoglalás mellett szól.

A fejlődés magas fokán álló társadalomban, ahol nemzetiségi villongások nincsenek, ahol a fajgyűlölet mélységes örvényeket nem kavart a szenvedélyekben; ahol az igazi kulturális fejlődésnek szentelheti az egész társadalom legbecsesebb erőit; ahol a létért való küzdelem piszkos salakot nem hoz a felszínre; ahol a társadalom annyira érett, hogy alárendelt jelentőségű érzelmi momentumok vezérszerepet nem visznek s az értelem kezeli a karnagy pálczát az erők koncertjében; s osztály és rangkülönbség nélkül a becsületes munka minden polgárnak jelszava; ahol törvénytisztelet uralkodik szóban és írásban: ott szabadszárnyra bocsáthatják a szabadságszeretetet intézmények alkotásánál, mert a többi társadalmi jellembebi tulajdonság biztosít arról, hogy ez az értelem az értelem sziklatalaján fog építeni.

A demokratikus És7akamerikának erkölcsi és társadalmi struktúrája annyira engedi érvényesülni a szabadságszeretetet, hogy baj nélkül várhatnak a lefoglalásra a marasztaló ítélet meghozataláig, másrészt a társadalom erkölcsi felfogása, gondolkozásmódja s intellektuális berendezettsége teljesen elüt az európai viszonyoktól; s így mi az ottani jogintézményeket nem utánozhatjuk; és pedig azért, mert aminthogy minden élőlény csak bizonyos milieuban élhet meg, épp úgy a társadalmi intézmények is csak bizonyos morális légkörben honosodhatnak meg. Ez az oka annak, hogy a külföldi intézmények átültetésénél nagy hibát követ el az a törvényhozó, amelyik csak az intézményt s azt vizsgálja, hogy az hazájában bevált-e vagy sem. Ez másodrangú kérdés; az átültetésnél nem ez, hanem az a fődolog, hogy az illető intézmény ugyanolyan társadalmi milieuban van-e elhelyezve, mint amibe át akarjuk azt ültetni. Ha különböző a társadalmi talaj, dőre dolog az átültetéssel kísérletezni, mert az intézmény el fog senyedni s annak erőszakolása kiszámíthatatlan társadalmi károkkal jár.

Azt hiszem, minden túlzás nélkül állíthatom, hogy az amerikai társadalmi viszonyok egészen mások, mint a mieink; fejlődés s világfelfogás dolgában legalább is egy század fekszik közöttünk.*

Amerikát tehát semmi intézményében sem utánozhatjuk. De követhetjük a kontinentális államokat, mert a geográfiai közelség, a közlekedési eszközök s főképpen a sajtó a kulturális választófalakat bizonyos mértékben ledöntötték, úgy, hogy lassú, de folytonos kulturális assimiláció van folyamatban Európa népei között, ami lehetővé teszi az intézmények kölcsönös átvételét.

Be fogom tehát mutatni az osztrák, német, belga s francia sajtójognak lefoglalási rendszerét.

Megelőzőleg azonban még szükségesnek tartom kiemelni, hogy mindig, valahányszor bizonyos állami kényszer behoza-

* Az amerikai s európai társadalmi viszonyok közti különbségre büntetőjogi szempontból érdekesen mutat reá *Hartman*: a «Monatschrift f. Kriminalpsychologie» f. irat III. évf. 328. s. k. 1.

táláról van szó, két ellentétes érdek versenyez egymással a diadalért; egyik a kényszerűt sürgető állami és társadalmi érdek; másik pedig az az érdek, melyet az állami kényszer közérdekből le akar nyűgözni. Ez rendszerint magánérdek; de lehet osztály- vagy társadalmi érdek is. Ilyen kényszerintézkedés a katonaaállítás, adóbehajtás, himlőoltás, állategészségügyi intézkedések, iskolakötelesség, stb., ilyen különösen a büntetőeljárásban a letartóztatás és lefoglalás. Itt szemben áll a személyes szabadsággal, a tulajdon szabadságával s ha nyomtatvány lefoglalásáról van szó, a sajtószabadsággal az az állami érdek, mely a magánérdeket (személyes szabadság, tulajdon stb.) kényszernek veti alá.

Az ilyen versenyben mindig annak az érdeknek kell győznie, amelyik fontosabb a közület szempontjából. Téves volna azt hinni, hogy mindig az állami érdek a fontosabb. Magából a Btk.-ból s perjogból is számtalan példával lehet bizonyítani, hogy gyakran a magánérdek kerekedik felül.

így pl. állami érdek az, hogy minden bűncselekmény megtoroltassék; ez alól a közérdek alól a magánérdek szempontjából egy nagy tömeg bűncselekmény ki van véve, ahol a sértett érdeke fontosabb az állami érdeknél: ezek az indítvány! cselekmények. Ezeknél kizárólag a sértett kímélete, tehát a sértett érdeke miatt van az eljárás megindítása annak akaratától függővé téve.

Főmagánvádra üldözendő vétségeknél s kihágásoknál az állambüntetés követelő érdeke csekély, tehát annak érvényesítéséről lemondott s előtérbe tolta a sértettnek érdekét, aki azt mint főmagánvádló érvényesítheti.

A tanúzási kötelességet állami érdek parancsolja, de ez az érdek alárendelt jelentőségű akkor, midőn az igazmondás kötelessége szembe kerülhet igen fontos erkölcsi érdekekkel s magánosok érzelmeivel. Ilyen esetekben a BP. 205., 206. §-a feloldozza a tanút a tanúzási kötelesség, vagyis az állami érdek kielégítése alól s mentességgel ruházza fel.

Ezeket szem előtt tartva, midőn a nyomtatványok lefoglalásának kérdéséről van szó, sohasem szabad uralkodó gondolatként a szabadság szerzetet érzelmét előtérbe tolni, hanem azt kell vizsgálni az érdekek versenyénél, hogy mi a fonto-

sabb, a lefoglalást sürgető közérdek-e, vagy az az ellen tiltakozó sajtószabadság érdeke? Törvényünkben előtérbe került az állami érdek. Speciális viszonyainkra tekintettel bőlesen történt ez így. Midőn azonban a 48-iki sajtótörvénynek lefoglalási rendszerét fentartottuk, erőteljes biztosítékokkal vettük körül a sajtószabadságot, amiről az 567. §. taglalásánál győződünk majd meg.

Minden országban, ahol a sajtóeljárást kodifikálták, a nyomtatványok lefoglalása körüli eljárásnál heves viták fejlődtek ki; s méltán, mert a nyomtatványok lefoglalása a legfontosabb intézkedés a sajtóeljárásban.

Bizonyára érdemes a följegyzésre, hogy parlamentünk, mely most minden lefoglalásra oly érzékenyen reagál, mily viták után engedte át a lefoglalásról szóló 567. §-t! Hát elárulhatjuk a titkot, hogy eszeágában sem volt senkinek efelett a kérdés felett vitát provokálni; sőt a szaksajtó s napi sajtó is mélyeséges hallgatásba burkolózott, pedig akkor kellett volna harci riadót fűjni, midőn a törvény *megalkotásáról s nem annak alkalmazásáról volt szó*; mert a törvény alkotásába az ország minden polgára befolyhat *közvetve*, vagy ha képviselő, közvetlenül, de a törvény alkalmazása a bíróság szuverén joga.

Tárgyilagos akarok azonban lenni s kiemelem, hogy a képviselőház igazságügyi bizottságában szemet szűrt a lefoglalásról szóló 567. §. Ámde annak szükséges voltát senki sem kifogásolta, két módosítás azonban történt ezen a veszedelmes szakaszon: az egyik az, hogy a következő mondatot szűrték be *«a feljelentés megtétele után, vagy ezzel egyidejűleg»* lehet a lefoglalást indítványozni – mert így szól az indokolás, – a feljelentés megtétele előtt a nyomtatvány lefoglalását meg engedni nem lehet. Hát aki a perjoggal tisztában van, az azzal is tisztában van, hogy ennek a közbeszurásnak a *sajtószabadság szempontjából* semmi jelentősége sincs; de perjogi értelme sincs.

A másik módosítás még mélyrehatóbb. A javaslatban ugyanis az volt, hogy: *«a minta lefoglalását a kiszedett szöveg fémbetűinek szétszedése is pótolhatja»*. A bizottság a *«fémbetűinek»* szó helyére a *«betűinek»*) szót iktatta, mert – így

szól az indokolás – ezidőszerint is vannak fabetük használatban.*

Hát ezek után azt kérdezem én, hogy ha a sajtóeljárást a törvényhozó testület tárgyalja s a nyomtatványok lefoglalását törvénybe iktatja s a törvényhozó testület csak azon akad fen, hogy a «fémbetű»-féle kifejezés nem jó, mert még fabetük is vannak; s ha a sajtó egy hanggal sem tiltakozik az ellen, hogy életbe vágó érdekei ily módon szabályoztatnak, lehet-e más következtetésre jutni, mint arra, hogy az ország minden mértékadó tényezője abban a meggyőződésben volt, hogy a fentebb említett érdekek versenyében kétségtelenül fontosabb az az állami érdek, mely a sajtótermék lefoglalását követeli, mint az, mely a sajtószabadság érdekében ez ellen akkor is tiltakozik, midőn a nyomtatvány bűncelekményi foglal magában?

Németországban, mely pedig nincs annyira telítve szabadságérzelmekkel, mint hazánk, nem ment ilyen simán a sajtótermék lefoglalásának törvényhozási szabályozása. Az 1874. évi május hó 7-iki sajtótörvényt igen heves viták előzték meg.

A hírlapíróknak Münchenben az 1873. évfolyamán megtartott gyűlésén nagy viták voltak a lefoglalás megengedhetőségének kérdésében; s az e tárgyban kidolgozott «Emlékirat» örökbecsű anyagot tartalmaz, mely a kapcsolatos kérdéseket minden oldalról megvilágítja. Ugyancsak a törvény megalkotása előtti években a frankfurti jogászgyűlésen tárgyalták a lefoglalás kérdését. A jogászgyűlés harmadik osztálya igen kevés szótöbbséggel a lefoglalás ellen foglalt állást: a plenum ellenben a bírói lefoglalás mellett döntött.**

Érdekes sorsa volt a törvénynek a képviselőház bizottságában. Itt nem a fabetük s fémbetük közti technikai különbségről vitatkoztak, hanem a sajtó életbevágó érdekeit hozták kapcsolatba a lefoglalással.

«Az újság – így szól a bizottság első jelentése – melyet ma lefoglalnak, bármily rövid idő alatt oldják is fel a zár alól, teljesen értéktelen, mert tartalmának legnagyobb

* A képviselőház igazs. biz.-nak jelentése 69. lap.

** Juristentag-sverhandlungen, Frankfurt, 2. k. 102. és 285. 1.

része elavult s nemcsak a kiadó szenved ez által vagyoni kárt, hanem a szerkesztő s munkatársai is károsodnak szellemi, ideális javaikban; sőt mások is károsodhatnak, kiknek kárát megtéríteni nem lehet; így a hirdető, kinek hirdetménye a lefoglalással elesik a nyilvánosságtól, versenytársaival szemben hátrányos helyzetbe jut; a munkakereső nem vehet tudomást a kínákozó s hirdetett munkáról; az üzletember eleshetik az árlejtési ajánlattól, stb.»

Az 1874-ben összeült bizottság hangsúlyozta a policiális lefoglalás veszélyes voltát s annak korlátozását ajánlotta. Hosszú volna a lefoglalás tárgyalásának egyes fázisait ismertetni; elég, ha kiemelem azt, hogy többszöri tárgyalás s módosítás után a harmadszori olvasásban a törvény szövegét fogadták el. Eszerint nyomtatvány útján elkövetett bűncselekmények esetében a lefoglalás elrendelhető.

A lefoglalást elrendelheti a vizsgálóbíró a S. P. O. értelmében; a *rendőrség pedig* a S. T. 23. §-ában meghatározott korlátozással, vagyis csak «sürgős veszély esetében.»

Ausztriában a lefoglalást elrendelheti a) a rendőri hatóság; b) az ügyészség és c) főképen magánvádra üldözendő bűncselekményeknél a vizsgálóbíró (487. §.)

Ezenkívül jogában áll az ügyésznek közérdekből azt is szorgalmazni, hogy a felelős személy felelősségre vonásának mellőzésével a bíróság döntsön afölött, vajon tartalmaz-e a sajtóközlemény bűncselekményt? Igenlő esetben a bíróság a további terjesztését megtiltja (493. §.); s ha az ügyész már előzetesen lefoglalta a sajtóterméket: a *lefoglalt példányok megsemmisítését* elrendeli.*

Ha megfontoljuk, hogy kizárólag az ügyésztől függ annak az eldöntése, vajjon a subjectiv vagy objectiv eljárást választja-e, könnyű elképzelni, hogy az ügyész aszerint fog válogatni, amint a subjectiv eljárás megindításával a jury tói, vagy az objectiv eljárással a szakbírószágtól remél kedvező határozatot.**

Igen érdekes a *belga* törvényhozás, mely élénken bizo-

* Ullmann: Lehrbuch 862. s. k. 1.

** Hogy mily jogtalanságok követhetők így el, v. ö. idevonatkozólag Ullmann id. mű. S64. s köv. J.

nyitja, hogy bizonyos eszmékért való lelkesülés, vagyis az érzelmeknek az értelem fölé emelkedése mily nagy hibákat idézhet elő.

Midőn a szabadságszeretettől áthatott Belgium az 1831-iki alkotmányát a szabadságjogoknak örök időkre szóló biztosításával február 7-én törvénybe iktatta, annak 98. §-a kimondta, hogy sajtóügyekben csak a jury járhat el.

Pár hónap múlva látták csak be, hogy behozták ugyan a juryt, de nem állapították meg, hogy mily eljárás lesz követendő sajtóügyekben. így jött létre az 1831. július 19-iki törvény, mely kijelenti, hogy sajtóügyekben is a bűnvádi perrendtartás lesz megfelelően alkalmazandó.

A peres eljárásnak ily sommás elintézése csak később tártá föl a benne rejlő veszélyt, midőn a rendőrség a sajtótermékeket kezdte lefoglalni.

Ennek megakadályozása végett 1847-ben *Oris* képviselő javaslatot nyújtott be a sajtószabadság érdekében, mely szerint: «sajtóügyekben ítélelhozatal előtt tilos a vádba vett közlemény lefoglalása; kivéve annyi példányt, amennyi a bizonyítás céljaira szükséges.»

Ezt a javaslatot azonban a plenum nem tárgyalhatta, mert a képviselőházat feloszlatták.*

Franciaországban a lefoglalás terjedelmét a bűncselekmény jellege határozza meg.

A S. T. 28. §-a szerint a jó erkölcsök elleni bűncselekményeknél minden nyomtatvány; más sajtóbűncselekmény esetében azonban csak *négy* példány foglalható le, ez is csak akkor, ha a köteles példányt elmulasztotta a nyomdász beküldeni.

Ha marasztaló ítélet hozott, elrendelhető az Ítéletben a forgalomban levő összes példányok lefoglalása s megsemmisítése (art. 49.).

A lefoglalást úgy a 28., mint a 49. §. eseteiben a vizsgálóbíró rendelheti el.

Látjuk tehát, hogy Északamerika sajtójogához igen közel áll a francia törvény bizonyos fajú bűncselekmények esete-

* Schuermans id. mű I. 238. s köv. 1.

ben; s az irodalomban *Mohl, Gneist, Wahlberg, John, Jaques, Marquardsen, Liszt** valamint a belga *Orts* által betérjesztett s fent emiített javaslat is az előzetes lefoglalás ellen foglalnak állást.

V.

Lássuk már most törvényünknek a lefoglalásról szóló rendelkezéseit.

Ha azt akarjuk megbírálni, hogy a törvény értelmében mikor lehet a nyomtatványt lefoglalni, félre kell tenni minden melléktekintetet, minden kellemes és kellemetlen érzést, különösen a politikát s pártszempontokat, mert a törvény valódi értelmének felkutatásánál ezeknek egyike sem jó tanácsadó; ellenkezőleg mindegyik alkalmas a tárgyilagosság meghamisítására. Ami különösen a politikai, már t. i. a jogpolitikai s nem pártpolitikai szempontokat illeti, ezek döntő súlylyal bírhatnak a törvény alkotásánál, de semmi értékkel sem bírnak a törvény alkalmazásánál; mert a törvény alkalmazásánál a törvény keretei mértékadók, mely» kereteket minden egyes esetben ki kell tölteni.

Egyformán sérti tehát a törvényt a hatalom, ha pl. politikai szempontból ezeket a kereteket túllépve, *többet tesz*, mint a törvény megenged, vagy ha ugyancsak politikai okokból *kevésbé tesz*, mint amit tehetne s kellene tennie. Előbbi esetben hatalmi túlkapással, tehát erőszakkal van dolgunk, utóbbiban pedig jogtalan kedvezéssel, s meg nem engedett kegyek osztogatásával.

A BP. 567. §-ának abban a rendelkezésében, mely szerint *csak büntettet vagy vétséget tartalmazó nyomtatvány foglalható le*, kapcsolatban azzal a további szabálylyal, mely szerint a lefoglalás kérdésében a *bíró határoz*, igen nagy jelentőségű perjogi biztosítékot látok a sajtószabadság javára.

Hozzá teszem azonban azt is, hogy lefoglalási eljárás, *de lege lata* csakis ezen az egyetlen egy ponton támadható meg azon a czímen, hogy a sajtószabadságot megsértették és az is igaz, hogy a sajtószabadság itt tényleg veszélyeztethető.

* Lehrbuch des öst. Pressrechts 161. s köv. 1.

A törvény a lefoglalást egyébként perjogi biztosítékkal anynyira körülzáncolta, hogy a sajtószabadság erős állásából ki nem verhető; *csak egy fedetlen helyet hagyott* a BR, amit kizárólag a bíró függetlensége, becsületessége, alapossága, higgadsága s körültekintő gondossága védelmezhet meg. *Értem annak a nagyfontosságú kérdésnek eldöntését, hogy a nyomtatvány tényleg büntettet vagy vétséget tartalmaz-e?* Ezt azonban nyitva kellett hagynia, mert véges elménk itt már mértanilag nem volt képes a határokat megjelölni. Annak a meghatározása ugyanis, hogy valamely sajtóközleményben van-e kriminalitás, kizárólag bírói cognitio dolga.

Közönséges bűnesetekben is nagy horderejű ez a kérdés, mert annak «igenlő» megoldása alapján rendeli el a nyomozást az ügyész, a vizsgálatot a vizsgálóbíró, s az eljárás folyamán foglalják le a különféle bűnjeleket; a mérget, a pisztolyt; a fejszét, a hamis kulcsot, hamis okiratot, hamis pénzt, stb.

De hogy mily csekély és helyreépíthető sérelem jár azzal, ha nincs kriminalitás és a mérget stb. mégis lefoglalják; s mily óriási és helyreépíthetetlen kár és veszteség kapcsolódik ahhoz, ha könnyelműen és felületesen foglalják le a nyomtatványt s a vádló már a következő lépést nem előre, de hátrafelé teszi meg, mert eláll a további eljárástól büntethető cselekmény hiányában, ezt bizonyítani és magyarázni valóban fölösleges dolog volna.

Törvényünk előrelátó volt, midőn e téren nem követte a belgákat, osztrákokat s németeket, kik a nyomtatvány lefoglalását elsősorban az ügyészség és rendőrség hatáskörébe utalták.

Ha figyelembe vesszük, hogy az ügyészség s rendőrség a mindenkori kormány hatalma alatt áll, s utasításait köteles követni; ha nem tévesztjük szem elől a politikai sajtó nagyhatalmi állását sem, mely politikát irányít, teremt és semmisít meg, kormányokat buktat férfiakat emelhet a magasba, s taszíthat le a mélységbe, igazán nem győzünk csodálkozni azon, mi az oka annak, hogy az említett államok törvényhozása a sajtót az ügyészség s rendőrség közvetítésével a kormány porázára akasztotta, mely hatalommal, ha akarja, lapokat tehet

tönkre s a sajtónak messzi hangzó szavát teljesen elnémíthatja. Ez a merész vállalkozás vagy arra vezethető vissza, hogy külföldön a moralitás magas fokon áll, mely kizárja azt, hogy a hatalom visszaéljen erejével vagy a sajtó tartózkodik oly vállalkozásoktól, melyek a hatalom gyakorlását az erőszakosság terére sodornák. Nem kutatom a külföldi törvényhozás indokait, megelégszem annak kiemelésével, hogy nálunk ilyen bizalommal nem volt a törvényhozás, sem a hatalom, sem a sajtó, sem az ügyészség, sem a rendőrség iránt, sőt ezt a bizalmat az akkori kormány maga sem követelte, mert már az eredeti tervezet szerint a bírónak kellett határozni a lefoglalás dolgában.

S ez igen bölcsen van így, mert ilyen törvényes állapot mellett nem szabad s kellő tárgyilagosság mellett nem is lehet lefoglalás miatt felelősségre vonni sem a policziát, sem az ügyészséget, sem a kormányt.

Egyszerűen azért, *mert az ügyész csak indítványoz, de a bíró határoz.*

Akadna-e jogász, aki az ügyvédet okolná, ha a bíró az alaptalan keresetnek helyt ad; vagy túl magas ügyvédi költséget állapít meg? Ugyanez a helyzete az ügyésznek is a lefoglalásnál.

A bíró vállal nyugszik a felelősség.

Közönséges ügyekben is nehéz a vizsgálóbíró helyzete, mert embertársainak becsülete, szabadsága s vagyona van kezére adva. Mennyivel nehezebb a helyzete sajtóügyekben, ahol ezen javakon kívül másra is ügyelni kell: a társadalom elidegeníthetlen javára, a sajtószabadságra. A többi javak sérelme pótolható legtöbbször, de ha a sajtóra *alaptalanul* reá tette a kezét, abban az egy esetben, melyben a sajtó szabad röptét törvényes ok nélkül megakadályozta, a sajtószabadságot kobozta el. Való ugyan, hogy a lefoglalás ellen felfolyamodás használható, de felszabadul-e az a sajtó, melynek termékét lefoglalták, ha azt a vádtanács feloldozza? Soha! Nagyon jól tudjuk, hogy – különösen a napisajtónak igen rövid az élete, s értéke is csak eddig tart. Ki venné s ki olvasná azt a lapot, mely harmadnapos, negyednapos híreivel jelenik meg közönsége előtt? A napisajtó

huszonnégy óra alatt megvénhedik, s mihelyt kezünkbe vesszük az új számot, a másikat az enyészetnek adjuk át.

Eszményi állapot az volna, ha a lefoglalást marasztaló verdikt követné minden esetben. De ez utópia. Az eszményi állapothoz azonban annál közelebb jutunk, minél jobban öszszesugorodik ama perccentek arányszáma, mely a lefoglalás és elítélés közt van.

Ámbár az ügyészségeknek is kötelességük meggondolni, hogy mikor szorgalmazzák a lefoglalást, ez a kötelesség annál nagyobb a vizsgálóbírónál, *mert egyedül tőle függ a lefoglalás elrendelése.*

Ha tehát valahol kívánatos, hogy alaposág, lelkiösmeretesség, függetlenség, pártatlanság, s tárgyilagosság díszítse a bírót: úgy ezt a sajtóvizsgálóbírónál kell megkövetelnünk.

Miután a lefoglalás elrendelését az eljárás nehézsége miatt nem lehet a vádтанácsra bízni: a sajtóvizsgálóbírák kiválasztásánál a legnagyobb körültekintéssel kell lenni. A stréber és a pálya kezdetén levő embereket nem szabad itt alkalmazni, mert a jutalmazás reménye mely a gyors előmenetelben áll!, könnyen hajlékonyá teszi őket a hatalommal szemben; kerülni kell a politizáló bírakat is, mert ezek ösztönszerűen politikájuknak kedveznek, s másrészt politikai ellenfelükön ott ütnek, ahol lehet, néha szándékosan, legtöbbször ösztönszerűen, mert tudjuk, hogy a politikai ellentétek legalacsonyabb indulatok kiváltására alkalmasak; főképpen nálunk, ahol a gesztenyés kofától föl a miniszterelnökig nemcsak mindenki politizál, hanem – s ez már nagyobb baj, – mindenki azt hiszi magáról, hogy jobban ért hozzá, mint a másik. A sajtóvizsgálóbíró legyen alapos, független s tanult, mert itt néha szövevényes társadalmi kérdések vetődnek fel, melyeket kapcsolatba kell hozni a nyomtatvány tartalmával.

Bizonyos dolog, hogy a főntebb említett eszményi állapotot így sem érthetjük el, de kellően kiválasztott vizsgálóbírókkal mégis jobban biztosítva lesz sajtószabadságunk, mint Ausztriában, Németországban s Belgiumban, ahol a hatalom a legnemesebb társadalmi mozgalmakat izgatás czimén akkor fojtja bele a sajtóba, a policzia révén, amikor akarja.

A sajtószabadság szempontjából vitára adott alkalmat az, hogy az ügyész jogosítva van-e a postán a kötelespéldányt átvenni s ott a *vizsgálóbíró útján* nyomban intézkedni a lefoglalás tárgyában *t*

Ez a kérdés szoros összefüggésben áll azzal a kérdéssel, hogy sajtóbűncselekményeknél mily időben s hol történhetik a lefoglalás.

Hogy reggel, délben, este, vagy éjjel történik-e a lefoglalás, az a törvényesség szempontjából egészen közömbös. Midőn a BP. XXX-ik fejezetében a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekmények esetében néhány külön szabályt állított fel, ezt azért tette, mert a sajtó útján elkövetett bűncselekmények speciális természeténél fogva bizonyos jogi cselekményeket technikai szempontból eltérőleg kellett szabályozni. Korántsem azt akarta azonban kifejezni, hogy a sajtódeliktum más jogi természetű, mint a többi közönséges bűncselekmény; ami kitűnik abból, hogy a technikai s garanciális szempontoktól követelt néhány eltérő szabályt tartalmazó fejezetnek homlokára írta a törvény, hogy minden egyebekben a közönséges eljárási szabályok alkalmazandók sajtóügyeknél is. (561. §.)

Ha tehát azt akarjuk pl. megtudni, hogy ily ügyekben hol és mikor történhetik a lefoglalás, egybe kell vetnünk a XXX. fejezetet a XII-ik fejezettel. Ebből az egybevetésből megtudjuk, hogy a lefoglalás kiterjed az 567. §-ban meghatározott sajtótermékekre; fogatosítható pedig az ugyanott megnevezett egyéneknél. De hogy mikép fogatosítandó, mikép rendelendő el, s «*más egyénnél*» (567. §. 3. bek.) mily garanciális feltételek mellett eszközölhető lefoglalás, arról már nincs szó a XXX. fejezetben, tehát az 561. §. útmutatása szerint vissza kell menni az előző szabályokra; speciell esetünkben a 169. §. 2. bekezdésére; 170. §-ra stb. Ha pedig azt akarjuk megtudni, hogy szabad-e a nap bármily szakában lefoglalást eszközölni, ismét csak a törvényt kell megkérdeznünk. A XXX-ik fejezetben erről egy szó sincs, tehát az 561. §-t kell szem előtt tartanunk. Ebből pedig azt tudjuk meg, hogy a lefoglalás fogatosításáról a nap szaka szerint a törvény nem rendelkezik. De a 10. §. azt mondja, hogy

«sürgős intézkedések vasárnapokon és ünnepnapokon is elrendelendők és foganatosítandók».

A törvény alapján kibocsátott büntető ügyviteli szabályok 17. §-a szerint: «sürgős teendőket köteles a vizsgálóbíró *a nap bármily órájában teljesíteni.*» Kiegészíti ezt az ügyészi utasítás 29. §-a, mely hasonlóképen rendelkezik az ügyészség tagjaira: «a kir. ügyészségnek tagjai a BP. 10. §-ának megfelelőleg sürgős teendőket vasárnapokon és *a hivatalos órákon kívül is kötelesek teljesíteni.* A kir. ügyészség vezetője gondoskodni köteles, hogy a sürgős teendőkre az ügyészségnek valamely tagja *mindig rendelkezésre álljon**.

Tehát a törvény s a törvény alapján kibocsátott rendelet szerint kötelesek a vizsgálóbírák s az ügyészség tagjai a sürgős teendőket hétköznap és ünnepnap a nap minden szakában teljesíteni. Egyetlenegy korlátozás van e területen a törvényben; s ezt az otthon védelme tette szükségessé. A 188. §. szerint ugyanis: «a házkutatás *rendszerint* csak reggeli hat órától esti kilencz óráig foganatosítható. A megkezdett házkutatás folytatását az éj beállta nem akadályozza. A 180. §. második bekezdésében felsorolt esetekben a házkutatás *éjjel is megkezdhető és foganatosítható*».

Íme tehát, az elfogulatlan *fogász* előtt nyilvánvaló, hogy a bűncselekményt tartalmazó nyomtatvány, ha az postára adatott s így a terjesztés kezdetét vette, bármikor lefoglalható.

Van azonban a lefoglalásnak még egy másik, igen fontos része, melyet *a sajtószabadság szempontjából* meg kell világitani.

A BP. 568. §-a szerint a lefoglalás a vizsgálat *elrendelése előtt* történik s ha az ügyész nyolcz nap alatt vizsgálatot nem indítványoz: a lefoglalás hatályát veszti. *Ez a rendelkezés az, melylyel visszaélést lehet elkövetni, ha a törvény alapelveit szem elöl tévesztjük.*

Tudjuk, hogy a BP. a legalitás alapelvét fogadta el. (39. §.). Az ügyész opportunitási okokból sem nem emelhet vádat, sem nem ejtheti azt el. Ellenben kötelessége vádat emelni, ha hivatalból üldözendő bűncselekményről szerez tudomást. Elejtheti ugyan a vádat, *de köteles azt megindokolni*, (38. §.). Ugyanez áll a vádképviselőlet megtagadására s a nyo-

mozás megszüntetésére is. Tehát be kell számolni arról, hogy miért ejtette el a vádat; s ezen az utón ellenőrizhető eljárásának törvényessége; s esetleg abból meríthető alap annak az eldöntéséhez, hogy az ügyész megsértette-e a legalitás elvét vagy sem.

A törvény nem sorolja fel a vádelejtés eseteit, de rendszeréből megállapíthatók azok az okok, melyekből a vád törvényesen elejthető.

A nyomozás megszüntetéséről szóló 101. §. adja meg ehhez az alapot. Eszerint amely okokból megszüntethető a nyomozás, ugyanazokból el is ejthető a vád. A 101. §. azonban nem kimerítő; s ki kell ezt a rendelkezést egészíteni a BP. 326. §-ának 3. pontjában felsorolt esetekkel; mert az bizonyos, hogy ha a bűnvádi eljárás megindítását, a beszámíthatóságot kizáró vagy a büntethetőséget megszüntető okok valamelyike az ügyész meggyőződése szerint fenforog, nem szabad vádat emelnie.

Ha tehát az ügyész a vádat elejti, köteles azt megindokolni, miután pedig törvényünk a legalitás alapján áll, a vádelejtést csak a törvényből vett okokkal támogathatja.

Aki már most annak ellenőrzésére vállalkozik, hogy a lefoglalás törvényes volt-e vagy nem, meg lett-e azzal a sajtószabadság sértve vagy nem, *helytelen ösvényen jár, ha magában a lefoglalás tényében keresi a sajtószabadság megsértését.* Ezt az álláspontot is lehet ugyan indokolni, de hozzá az indokokat csakis a politika túlságos rugalmas fogalmi köréből vehetjük, amit ellenőrizni s az igazság fegyverével leszerelni lehetetlen; egyszerűen azért, mert a politika nem aritmetice meghatározott keretekben mozog, mint a törvény; érveléséhez az anyagot bárhonnán merítheti s ha a logika területe szűknek bizonyul, felvonultatja az érzelmek gazdag tárházát, ahol azután mindig talál érveket bármily álláspont megerősítésére is; főképp ha olyan hűrt penget, melynek hangja a figyelő tömegben kellemes érzelmeket vált ki.

Ne feledjük azonban, hogy a sajtószabadságot, a sajtóbűncselekményeket s a lefoglalást *törvény határozza meg*, ha tehát ennek a területén az igazságot keressük, csakis törvényből merített érvekkel harcolhatunk. A törvény gazdag

tárháza a pro és contra érveknek; de ebben a gazdag tárházban nem található egyetlen egy érv sem, mely a bűncselekményt tartalmazó nyomtatványnak lefoglalását törvénytelennek tüntetné fel.

A lefoglalás megbírálásánál azt kell vizsgálni, hogy büntetendő cselekményt tartalmaz-e a nyomtatvány vagy nem? Igenlő esetben *csak de lege ferenda* lehet érvelni a lefoglalás ellen, de lege lata nem, mert ilyenkor a lefoglalás törvényes.

Imént utaltam a védelejtésre s azzal kapcsolatosan a BP. 101. §-ára. Ennek i. pontja szerint megszüntetendő a nyomozás, «ha bűncselekmény nem forog fenn».

Sietek kiemelni, hogy ez a rendelkezés nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményeknél – a dolog természetének megfelelőleg – nem alkalmazható; tehát ebből az okból ezen a körön belől a vád nem is ejthető el.

A sajtóbűncselekmény ugyanis bűnüldözés és bizonyítás szempontjából már születése percében teljesen kifejlődött s az az eljárás folyamán egy szemernyit sem változik. Közönséges bűncselekményeknél ellenben a «tett» folyton módosul, szaporodnak, fogynak s változnak annak történelmi elemei. Innen van, hogy csak nagyon ritkán lehet magából a följelentésből megállapítani a kriminalitásnak létezését vagy hiányát.

A följelentők vagy tudatlanságból vagy szándékosan gyakran elferdítik lényegében, s még gyakrabban részleteiben az igazságot; amit csak a nyomozás állapít meg. Tehát a 101. §. i. pontjának alkalmazása nem ritka; mert csak a nyomozás deríti fel, hogy kriminalitás nincsen.

Egészen másképen áll a dolog a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményeknél. Itt a bűncselekmény történelmi eleme *a cikk kinyomatásának pillanatában állandósul, s ugyanaz marad az egész eljárás folyamán.* Az ügyész meggyőződése a kötelezpéldány átolvasásakor keletkezik a közlemény kriminalisztikai értéke felől. Ha ma abban bűncselekményt lát s a lapot lefoglaltatja, jogi nézete holnap sem változhatik. Lehet, hogy a politikai élet kaleidoszkopszerű természete holnap érénynek tartja azt, amit ma bűnnek hirdet. De az igazságszolgáltatást nem lehet, de nem is szabad a politika szeszélyes hullámzásainak alávetni; mert

az igazságszolgáltatásban az Opportunismus ismeretlen fogalom, az a politika éltető eleme; de azt kölcsön nem veheti a justírcia.

Ha a holnap politikája helyteleníti a mai justírcia perindítását, ezt vádelejtéssel nem lehet kiengesztelni; csakis az aboliczió elégítheti ki a megváltozott oportunistikus követelményeket

Ha tehát az ügyész valamely lapot lefoglaltat, mindaddig köteles az eljárást folytatni, míg:

a) a fentebb tárgyalt törvényes okokból kénytelen a vádat elejteni, (101. §. 2., 3. p., 326. §. 3. p.) vagy

b) míg az aboliczió meg nem köti a kezét.

Aki ezek szerint a laplefoglalás törvényességét akarja alapos kritika tárgyává tenni, azt kell vizsgálnia, *hogy az ügyész az 567. §. parancsoló rendelkezésének megfelelőleg beadta-e vizsgálati indítványát nyolcz nap alatt; ha nem adta be, s így a bírói eljárást nem indították meg, akkor vizsgálódjék tovább, hogy az ügyész:*

a) megtagadta-e a továbbiakban a vád képviselét (34. §.) vagy

β) megszüntette-e a nyomozást az imént a) alatt emiitett okokból,

vagy γ) aboliczió akadályozza-e a további eljárást.

Ha az ügyész törvényesen jár el, akkor a vizsgálat okvetlenül az egyik vagy másik okból maradt el. De ha azt látjuk, hogy az ügyész belevitte a bíróságot a lefoglalásba, de sem vizsgálatot nem kért, sem az a), β), γ) esetek egyike sem forog fenn, megsértette a törvényt, s így megsértette a sajtószabadságot is.

De más szempontból sem szabad az ügyésznek a lefoglalás megtörténte után a vizsgálat indítványozását mellőzni. Nem szabad pedig azért, mert ezen a réven hatályon kívül helyezzük a BP. által garanciaképpen elfogadott *legalitás* elvét s becsempésszük a törvénybe az oportunitást s becsempésszük az osztrák törvény 493. §-ában foglalt objektív eljárást, melyet pedig, mint a sajtószabadságra veszedelmeset a BP. öntudatosan mellőzött.

Ha ugyanis szabad volna az ügyésznek a *legalitás* elle-

nére egyszerűen mellőzni a vizsgálat indítványozását, másrészt joga volna lefoglaltatni; ha megengedett dolog volna négy szemközt a vizsgálóbíróval zár alá vétetni bármely lapot s nehogy kudarcot valljon a jury előtt, abbahagyhatná az eljárást a 38. §-nak második bekezdése ellenére: az ilyen gyakorlat egyrészt szórói-szóra az osztrák S. P. O. 493. §-ának alkalmazása volna, másrészt lehetetlenné tétetnék annak a fontos kérdésnek az egyedül kompetens bíró, t. i. az esküdt-szék által való eldöntése, hogy valójában büntettet vagy vétséget tartalmaz-e a nyomtatvány (567. §.), melyet lefoglaltak.

Aki a BP. rendszerét nem ismeri, a BP. 508. §.-ának fölületes vizsgálatából azt olvashatná ki, hogy sajtóügyekben a legalitás elve nem kötelező. E szakasz első bekezdése ugyanis azt mondja, hogy a vádló a lefoglalástól számított nyolcz nap alatt köteles vizsgálat elrendelése iránt indítványt tenni; a második bekezdés pedig így folytatja: «ellenkező esetben a lefoglalás hatályát veszti». Úgy tűnik fel tehát, mintha teljesen a köz vádló önkényére volna bízva az, hogy akar-e vádat emelni, vagy nem s így jogositva volna a lefoglalás után opportunitási okokból a vád képviselőjétől elállani. A törvénynek nem ez az értelme; láttuk, hogy a BP. a legalitás elvét fogadta el. Ez a szabály az 561. §. rendelkezése szerint sajtóügyekben is érvényes. Midőn az 568. §. elrendeli, hogy a vizsgálat nyolcz nap alatt indítványozandó; ha pedig a vádló azt elmulasztotta, a lefoglalás hatályát veszti: a sajtószabadság javára állított fel garancziális szabályt a törvény. Ha ugyanis a vádló bármily okból késedelmeskedik, a törvény nem akarja nyolcz napnál tovább zár alatt tartani a nyomtatványokat; a vádló nyolcz nap múlva is emelhet ugyan vádat, de akkor már a lefoglalt példányok elkobzását nem mondathatja ki a bírósággal, mert azok a foglalás alól föloldattak.

Összefoglalva az elmondottakat a *jelenleg érvényben levő törvényt véve zsinórmértékül*: ha a sajtószabadság fogalmat akarjuk megállapítani, csakis az 1848: XVIII. tcz. 1. §.-át vehetjük alapul; mely szerint gondolatait sajtó útján mm-

denki szabadon terjesztheti s közölheti. Ki kell ezt egészítenünk azzal, hogy ez a szabadság megszűnik, ha a kinyomtatott gondolat büntettet vagy vétséget foglal magában. Az ilyen nyomtatványt a törvény értelmében le kell foglalni.

Ha már most azt kérdezzük, hogy a sajtószabadság megsérthető-e a bűnvádi eljárás megindítása, különösen a lefoglalás által, erre az a válaszunk, hogy igenis megsérthető, aminthogy a bírói eljárás által a kizárólag személyes jogok is megsérthetők, *ha az eljárás nem törvényes.*

Ez különösen sajtóügyekben akkor fordul elő, ha a lefoglalás elrendelésekor a vizsgálóbíró akár szándékosan, akár könnyelműségből, akár felületességből, akár függetlenség hiányából vagy bármily más okból a lefoglalásnak ama törvényes feltételét, hogy t. i. a nyomtatványnak büntettet vagy vétséget kell tartalmazni, *nem a törvénynek, joggyakorlatnak s tudománynak meg felelőleg* dönti el; s megállapítja a büntettet vagy vétséget és ezt alapul véve elrendeli a lefoglalást, habár büntett vagy vétség, mint a lefoglalásnak feltétele a *törvény, tudomány s joggyakorlat szerint nem forog fenn.*

Az ügyész pedig fedezheti az ilyen törvénytelen lefoglalást akkor, ha vizsgálatot nem indítványoz s így a legalitás elvét megsértve, elvonja az ügyet a jury-tól s így eltemeti a kompetens bíró nyilatkozatának lehetőségét abban a kérdésben, hogy büntettet vagy vétséget tartalmazott-e a lefoglalt nyomtatvány?

És ha ezek után azt kérdezzük, szükséges-e a sajtótörvény revíziója, az a válaszom, hogy igenis szükséges és pedig égetően szükséges; de nem ám a lefoglalás újra szabályozásának kérdésében, hanem égetően szükséges a felelősség elavult, tökéletlen s igazságtalan rendszerének modern alapokra fektetése végett. Hiszen láttuk (I. alatt), hogy apáink, midőn a sajtótörvényt megalkották, e törvényben «örök-időkre» csak a sajtószabadság dolgában rendelkeztek – amint a törvény világosan megmondja: a többi rendelkezés «ideiglenes.» S mi nem értettük meg azok szózatát; örökéletűnek tartjuk nemcsak azt, amit gránitba véstek, hanem azt is, amit már ők ideiglenes alkotásnak tekintettek; ilyen különösen a felelősség rendszere."

Ami a lefoglalás újra szabályozásának kérdését illeti, kiemelem – amire már fentebb is utaltam – hogy BP.-unk liberalizmus dolgában messze fölötte áll a belga, német és osztrák törvényeknek. Úgyannyira, hogy ha ezt is kevésnek tartjuk, az *ennél több* már csak a *lefoglalás teljes eltörlése lehet*. Belemehetünk-e mi ebbe a kalandos vállalkozásba? Erre igennel csak az válaszolhat, aki intézmények alkotásánál az érzelmek politikáját űzi s azt hiszi, hogy ha szabadságjogokról van szó, egyedül és kizárólag a szabadságszeretet az irányadó, nem pedig a jog és társadalmi rend érdeke, s nem a törvénytisztelet s a társadalom békéje.

De nem lehet a lefoglalás intézményét eltörölni azért sem, mert az ellenkezik a sajtóbűncselekmények jogi természetével.

Más közönséges bűncselekmények intenzitás dolgában rendszerint az elkövetés pillanatában kulminációra jutnak. A sajtóbűncselekmény ellenben az elkövetés pillanatában, vagy is az első példány kiadásával csak embrionális állapotban van. Az elkövetésben rejlő társadalmi baj még igen csekély, s annak terjedése a lefoglalással meg akadályozható. Ép úgy mintha a kutat megmérgezik, de kellő időben lehetetlenné tesszük annak használatát; vagy ha a hamis pénz készítésénél csak egy pénzdarab került forgalomba, s a rak táron levő többi hamisítványt és a hamisítógépeket lefoglaljuk – a veszély terjedése elé gátat vetettünk.

Ha sajtóbűncselekmény esetében megtiltjuk, vagy az ítélelhozatal utáni időre korlátozzuk a lefoglalást, a legveszedelmesebb izgatások terjednek a békóba vert állami hatalom szeme láttára; s a legocsmányabb rágalmozások burjánoznak a társadalomban s mire elérkezik a marasztaló verdikt, a kinyomtatott bűnös gondolat annyira kitobzódta magát, hogy már nem is törődik a lefoglási rendelettel, mely lefoglalni valót nem talál ugyan, de gyakran annál nagyobb garmadákban találja az erkölcsi élet s a társadalmi rend romjait, melyeket újra felépíteni a legtöbbször lehetetlen.

Addig, míg a sajtó útján elkövetett becsületsértésekben, rágalmozásokban, izgatásokban stb. büntetni valót találunk, a lefoglalásról nem mondhatunk le.

Különösen, ami az izgatásokat illeti, a lefoglalás mellőzése az izgatások felszabadítását s azt jelentené, hogy az ilyes cselekményekben nincs egy csipetnyi kriminalisztikai érték sem. Miután az izgatás mindig oly pillérét ostromolja a társadalomnak, melyen a jog s társadalom rendje nyugszik, *a lefoglalás megszüntetése azt jelentené, hogy a rend nemcsak békés utón, hanem erőszak útján is megváltoztatható.*

Teljesen tudatában vagyok annak, hogy a mostani társadalmi formák s keretek nem örökéletűek. Amint hogy elsöpörte a fejlődés a múlt alakulatait, úgy elsöpri a mai kor alkotásait is. Szomorú dolog s lehetetlen is volna, ha az evolúció elé gátakat akarnánk emelni; bármily erős volna az, elsöpörné a fejlődés ereje, mint vihar a pelyhet.

De igenis meg kell akadályozni azt, hogy az átalakulás erőszakos utón, megrázkódtatással történjék; mert a forradalmak rendszerint csak rombolnak, de nem alkotnak; s ha néha alkotnak, annak az árát uzsorás kamatokkal kell megfizetni, emberéletben, vagyonban s intézmények pusztulásában.

Homokszem ugyan az átalakulások világában az izgatások elnyomása; de ha a homokszemeket lenézzük, nem építhetjük fel azt a sziklagátat, mely a rombolást megakadályozza ugyan; de az egészséges fejlődés hullámaint mégis át-ereszti a gát tetején.

Aki higgadtan gondolkozik, meggyőződhetik róla, hogy a sajtószabadság intézményes biztosítékai kifogástalanok nálunk s ha van hiba, az az intézmények gépezetét kezelő emberekben rejlik.

Nem az egészséges szervezetű beteget kell megölni, hogy a betegséget megszüntessük, hanem azt meg kell menteni a betegség meggyógyításával.